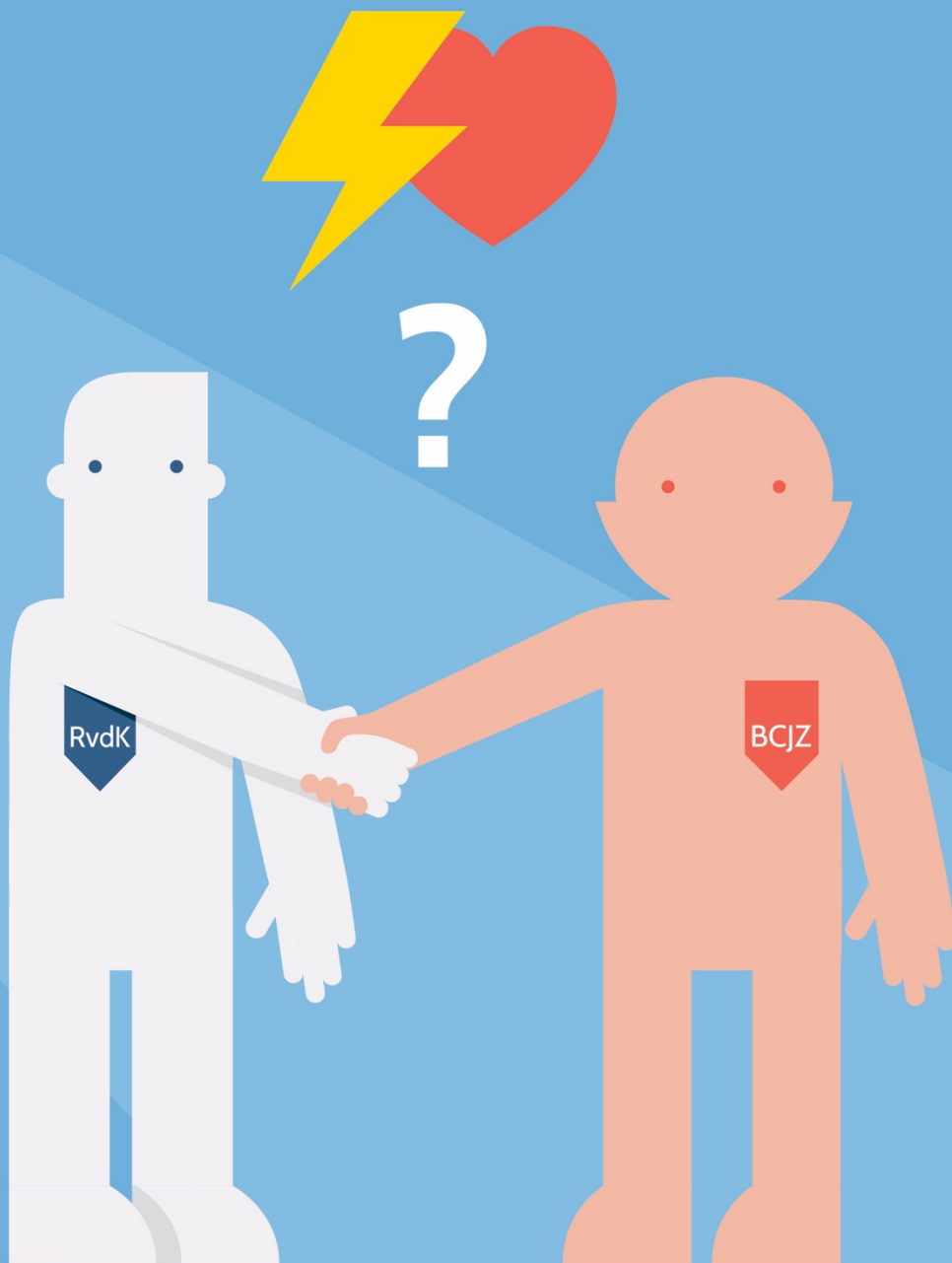

SAMENWERKING OF CONCURRENTIESTRIJD?

Een onderzoek naar de wijze waarop de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) invulling dient te geven aan zijn adviserende taak ex art. 810 Rv, in die G&O-zaken, waarin tevens een bijzondere curator (BCJZ) ex art. 1:250 BW wordt (of kan worden) benoemd.

*Colette Grijmans (2085561), Eindhoven 28 mei 2018
Juridische Hogeschool Avans & Fontys*

Samenwerking of concurrentiestrijd?

Een onderzoek naar de wijze waarop de Raad voor de Kinderbescherming invulling dient te geven aan zijn adviserende taak ex art. 810 Rv, in die G&O-zaken, waarin tevens een bijzondere curator ex art. 1:250 BW wordt (of kan worden) benoemd.

Naam : Colette Grijmans
Studentnummer : 2085561
Afstudeerorganisatie : Raad voor de Kinderbescherming te Eindhoven
Opleiding : HBO-Rechten
Onderwijsinstelling : Juridische Hogeschool Avans & Fontys, locatie 's-Hertogenbosch
Afstudeerperiode : 5 februari 2018 – 28 mei 2018
Afstudeermentor : Dhr. mr. H. Werger
1^e afstudeerdocent : Mw. mr. U. Heffer
2^e afstudeerdocent : Dhr. mr. E. Nicolai

Eindhoven, 28 mei 2018

Voorwoord

Voor u ligt mijn afstudeerscriptie ‘Samenwerking of concurrentiestrijd?’ In deze scriptie wordt inzichtelijk gemaakt op welke wijze de Raad voor de Kinderbescherming invulling dient te geven aan zijn adviserende taak ex art. 810 Rv, in die gezag- en omgangzaken (hierna: G&O), waarin tevens een bijzondere curator ex art. 1:250 BW wordt (of kan worden) benoemd.

Mijn opdrachtgever gaf aan dat er tot op heden bij de Raad voor de Kinderbescherming (hierna: de Raad) nog veel onduidelijkheid bestond over het instituut van de bijzondere curator. Er bestond met name onduidelijkheid over de meerwaarde van een bijzondere curator ten opzichte van de Raad in G&O-zaken. In dit onderzoeksrapport hoop ik de Raad te overtuigen van de toegevoegde waarde die een bijzondere curator in G&O-zaken kan hebben.

Dit onderwerp is mij op het lijf geschreven. Al vroeg in de opleiding heb ik een passie voor privaatrecht ontwikkeld en dan in het bijzonder voor het personen- en familierecht. Vanwege mijn derdejaars stage bij een advocatenkantoor - gespecialiseerd in familie- en jeugdrecht -, mijn daarop volgende bijbaan als juridisch medewerkster en de cursus jeugdrecht uit de minor, kan ik met zekerheid zeggen dat ik mij in de toekomst zal richten op het familie- en jeugdrecht.

Deze stage bij de Raad voor de Kinderbescherming was voor mij een droom die uitkwam. Voornamelijk omdat de Raad opkomt voor de belangen van kinderen in een knelpositie. Ik ben de heer Werger dan ook ontzettend dankbaar voor het feit dat hij voor mij een uitzondering heeft gemaakt op de algemeen geldende regel van de Raad dat zij enkel universitaire rechtenstudenten aannemen. Bovendien ben ik de heer Werger dankbaar voor de leerzame en leuke stageperiode. Niet alleen ben ik er juridisch op vooruit gegaan, maar ook op het gebied van algemene kennis en humor heb ik veel geleerd. Mijn dank gaat eveneens uit naar mijn stagedocenten mevrouw Heeffen en de heer Nicolai voor de steun, het vertrouwen en de feedback.

Daarnaast wil ik de geïnterviewde rechters, bijzondere curatoren en medewerkers van de Raad bedanken voor de medewerking. Dankzij hen is de praktische gang van zaken inzichtelijk gemaakt. Tot slot wil ik mijn familie en vrienden bedanken voor hun steun en feedback.

Dan rest mij u veel leesplezier te wensen.

Colette Grijmans

Eindhoven, 28 mei 2018

Inhoudsopgave

Lijst van afkortingen

Samenvatting

Hoofdstuk 1 Inleiding	8
1.1 Aanleiding onderzoek	8
1.2 Centrale vraag	10
1.3 Doelstelling	10
1.4 Deelvragen	10
1.5 Onderzoeksstrategieën, bronnen en methoden	10
1.6 Verantwoording bronnen en methoden	11
1.7 Leeswijzer	13
Hoofdstuk 2 Belangenvertegenwoordiging van de minderjarige	14
2.1 Is een minderjarige belanghebbende?	14
2.2 Formele rechtsingang	14
2.3 Informele rechtsingang	15
2.4 Ouderschapsplan	16
2.5 Hoorrecht minderjarigen	16
2.6 Belangenvertegenwoordiging door een door wet ingestelde instantie	17
2.7 Conclusie	18
Hoofdstuk 3 De bijzondere curator ex art. 1:250 BW	19
3.1 De (wettelijke) mogelijkheden van de bijzondere curator in G&O-zaken	19
3.2 De persoon van de bijzondere curator	20
3.2.1 Het profiel van de bijzondere curator	21
3.2.2 De achtergrond van de bijzondere curator	22
3.2.3 Opinie geïnterviewden over de achtergrond van de bijzondere curator	23
3.3 Benoeming van een bijzondere curator ex art. 1:250 BW	25
3.3.1 Uitkomsten interviews	26
3.3.2 Uitkomsten jurisprudentieonderzoek	27
3.4 Conclusie	28
Hoofdstuk 4 De Raad voor de Kinderbescherming ex art. 810 Rv	30
4.1 De (wettelijke) mogelijkheden van de Raad in G&O-zaken	30
4.2 De organisatie van de Raad voor de Kinderbescherming	32
4.2.1 Kwaliteit van de organisatie van de Raad	32
4.2.2 De achtergrond van raadsmedewerkers	32
4.3 Verzoek tot advies aan de Raad voor de Kinderbescherming ex art. 810 Rv	33

4.3.1 Uitkomsten interviews	33
4.3.2 Uitkomsten jurisprudentieonderzoek	34
4.4 Conclusie	35
Hoofdstuk 5 De Raad voor de Kinderbescherming en de bijzondere curator vergeleken.....	37
5.1 Overeenkomsten adviserende taak Raad en taak bijzondere curator	37
5.1.1 Spreken met het kind, zijn ouders en overige informanten	37
5.1.2 Onderzoeksmethode	38
5.1.3 Belang van het kind voorop.....	38
5.2 Verschillen adviserende taak Raad en taak bijzondere curator.....	39
5.2.1 Achtergrond.....	39
5.2.2 Werkwijze	39
5.2.3 Voortvarendheid van het advies.....	40
5.2.4 Procesbevoegdheid	40
5.2.5 Imago	41
5.3 De Raad als bijzondere curator	41
5.4 Samen staan ze sterk?	41
5.5 Conclusie	43
Hoofdstuk 6 Conclusies en aanbevelingen	44
6.1 Conclusies	44
6.2 Aanbevelingen	45
Bronnenlijst.....	47

Lijst van afkortingen

art.	: artikel
bv.	: bijvoorbeeld
BCJZ	: bijzondere curator in jeugdzaken
BIG	: Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg
BW	: Burgerlijk Wetboek
d.d.	: de dato
dhr.	: de heer
e.a.	: en anderen
etc.	: et cetera
GI	: gecertificeerde instelling
G&O	: gezag en omgang
HRM	: Human Resource Management
IVRK	: Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
m.b.t.	: met betrekking tot
mr.	: meester
MUHP	: machtiging uithuisplaatsing
mw	: mevrouw
n.a.v.	: naar aanleiding van
o.a.	: onder andere
o.g.v.	: op grond van
OTS	: ondertoezichtstelling
r.o.	: rechtsoverweging
Raad / RvdK	: Raad voor de Kinderbescherming
Rv	: Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering
SKJ	: Stichting Kwaliteitsregister Jeugd

Samenvatting

Op het moment dat ouders in een conflictscheiding verwickeld raken, zijn zij niet meer in staat om constructieve afspraken te maken met betrekking tot o.a. het gezag over en de omgang met het kind. Indien de ouders er gezamenlijk niet uitkomen, dient de rechter – op verzoek van (een van) de ouders of het kind – een beslissing te nemen die tegemoetkomt aan de belangen van het kind. Een rechter kan slechts een beslissing nemen op basis van de feiten en omstandigheden die blijken uit de processtukken en hetgeen ter zitting aan hem kenbaar is gemaakt. Om die reden kan een rechter – op verzoek van een belanghebbende (o.a. de ouders en het kind), dan wel ambtshalve – een bijzondere curator benoemen en/of de Raad voor de Kinderbescherming om advies vragen, teneinde de belangen van het kind boven tafel te krijgen. Nadat de rechter op de hoogte is gebracht van de belangen van het kind, kan hij immers een beslissing nemen die tegemoetkomt aan deze belangen.

De betreffende rechter is vrij in zijn keuze om een bijzondere curator te benoemen en/of de Raad voor de Kinderbescherming om advies te vragen. De rechtbanken hanteren hieromtrent dan ook geen concreet beleid. Wel dient advisering in het belang van het kind noodzakelijk te zijn. Uit verschillende interviews is gebleken dat het in het belang van het kind wordt geacht om een bijzondere curator te benoemen en/of de Raad om advies te vragen, indien er sprake is van een belangenstrijd tussen de ouders, doordat zij enkel hun eigen belangen nastreven, waardoor zij het belang van het kind uit het oog verliezen. Hierdoor is het aannemelijk dat het kind in een knelpositie raakt, aangezien het kind loyaal wil zijn aan beide ouders. Verder blijkt uit de interviews dat een bijzondere curator over het algemeen wordt benoemd om een stem aan het kind te geven en deze stem te vertalen naar de ouders en de rechter. Bovendien wordt een bijzondere curator benoemd, indien er een verzoek namens het kind moet worden ingediend, dan wel indien er snel duidelijkheid dient te komen over het belang van het kind. Op het moment dat een breder onderzoek naar bijvoorbeeld de opvoedingskwaliteiten van de ouders of een kinderschermingsmaatregel noodzakelijk is, dan ligt advisering van de Raad voor de hand.

Eveneens blijkt uit de interviews dat er een verschuiving gaande is. Daar waar voorheen met name advocaten tot bijzondere curator werden benoemd, worden nu steeds vaker gedragsdeskundigen tot bijzondere curator benoemd. De geïnterviewde rechters zijn immers van mening dat een gedragsdeskundige beter in staat is het belang van het kind te onderzoeken dan een advocaat, aangezien een gedragsdeskundige over de benodigde kennis en expertise beschikt.

Over het algemeen stellen rechters dat de focus van beide onderzoeken ergens anders ligt, omdat uit het onderzoek van de bijzondere curator met name naar voren komt wat het kind wil en uit het onderzoek van de Raad met name naar voren komt wat het beste is voor het kind. Desondanks wordt in bepaalde gevallen een bijzondere curator benoemd in plaats van de Raad, indien er snel duidelijkheid dient te komen over het belang van het kind en de duur van een raadsonderzoek niet kan worden afgewacht. Hierdoor kan het dus voorkomen dat een bijzondere curator ‘ten onrechte’ wordt benoemd, omdat de Raad in principe het onderzoek had moeten uitvoeren. Daarnaast kan het voorkomen dat beide instanties gelijktijdig om advies worden gevraagd. De bijzondere curator onderzoekt bijvoorbeeld of het kind open staat voor contact met de vader en de Raad onderzoekt of contact – al dan niet begeleid/onder toezicht – mogelijk is, gelet op de opvoedingskwaliteiten van de vader. Indien beide instanties gelijktijdig om advies worden gevraagd, is het noodzakelijk dat zij met elkaar samenwerken, zodat zij elkaar kunnen aanvullen en zodat zij niet in elkaars vaarwater zitten. Het is dan ook belangrijk dat beide partijen de meerwaarde zien van een samenwerking. Met name omdat verschillende rechters hebben aangegeven in een dergelijke samenwerking meerwaarde te zien. Om die reden dienen beide partijen hun taken goed op elkaar af te stemmen.

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Tegenwoordig scheiden veel echtgenoten. In 2015 bedroeg het totaal aantal echtscheidingen 34.232, waarvan in maar liefst 19.215 gevallen kinderen betrokken waren.¹ Het aantal echtscheidingen met kinderen betrof dus ruim 56,13% van het totaal aantal scheidingen. Gedurende en na een echtscheiding raken kinderen veelvuldig verward in een strijd tussen hun ouders. Deze strijd gaat o.a. over kwesties rond gezag, verdeling van zorg- en opvoedtaken, hoofdverblijfplaats van het kind, de informatie- en consultatieplicht van de verzorgende ouder naar de andere ouder en omgang van het kind met de andere ouder of met derden.² Deze strijd tussen beide ouders kan grote gevolgen hebben voor de ontwikkeling van het kind. Het kind wordt in dergelijke conflicten immers het middelpunt van discussie. Kinderen van ouders die in een conflictscheiding zijn verward, ervaren meer problemen dan kinderen van regulier gescheiden ouders.³ Kinderen in een conflictscheiding hebben een verhoogde kans op emotionele problemen en depressieve gevoelens. De prestaties op school kunnen verslechteren en het kind heeft later vaker problemen bij het aangaan van een relatie.⁴

Indien ouders niet in staat zijn om, vanwege een conflictscheiding, tijdens/na hun (echt)scheiding in het belang van de kinderen beslissingen te nemen, dan kan de rechter op grond van art. 810 lid 1 Rv de Raad voor de Kinderbescherming om advies vragen. De Raad kan de rechtbank ter zitting van advies voorzien en/of een zogenaamd G&O-onderzoek starten, alvorens de Raad de rechtbank adviseert.⁵ De rechter verzoekt bijna altijd om een onderzoek, indien er sprake is van ernstige scheidingsproblematiek.⁶ Bovendien kan de Raad ingevolge art. 810 lid 2 Rv op eigen beweging zijn mening schriftelijk aan de rechter kenbaar maken, dan wel ter terechtzitting verschijnen. Uit onderzoek van de Raad blijkt dat er in 2015 in totaal 5.204 zaken bij de Raad terecht kwamen met betrekking tot conflictscheidingen. Dit betrof 11% van het totaal aantal raadsonderzoeken.⁷ Daarnaast kan de rechter op grond van art. 1:250 BW op verzoek van o.a. (een van) de ouders of het kind, dan wel ambtshalve een bijzondere curator benoemen, indien ouders verward zijn in een conflictscheiding.⁸ Een bijzondere curator wordt – gelijk aan het verzoek van de rechter aan de Raad – slechts benoemd, indien de rechter dit in het belang van het kind noodzakelijk acht. Verder stelt art. 1:250 lid 1 BW als criterium dat de belangen van de met het gezag belaste ouders of een van hen (dan wel van de voogd of beide voogden) in strijd moeten zijn met die van de minderjarige. Bovendien blijkt uit jurisprudentie dat, indien ouders onderling in een belangenconflict verward zijn en er sprake is van een voldoende wezenlijk conflict, dit eveneens benoeming van een bijzondere curator rechtvaardigt.⁹ Van een wezenlijk conflict is onder andere sprake als ouders verward zijn in een conflictscheiding.¹⁰

---

¹ Statline.cbs.nl (zoek op: echtscheiding; leeftijdsverschil, kinderen, geboorteland, huwelijksduur).

² Raad voor de Kinderbescherming, *Protocol gezag en omgang na scheiding* 2016, p. 5.

³ Een eenduidige definitie van een conflictscheiding is uit de literatuur niet te herleiden. Uit de verschillende definities kan men afleiden dat er sprake is van een conflictscheiding, indien het belang en het welzijn van een kind door de aanhoudende conflicten van de scheidende ouders in de knel komt. In dit onderzoeksrapport is specifiek gekozen voor de term conflictscheiding i.p.v. vechtscheiding, omdat de term vechtscheiding als stigmatiserend kan worden gezien (zie o.a. Heida 2017, p. 3.).

⁴ Heida 2017, p. 3.

⁵ G&O is een term die door de Raad gebruikt wordt om de situatie aan te duiden waarin sprake is van ernstige en vaak langdurige (echt-)scheidingsproblematiek, waardoor het kind verward raakt in een strijd tussen zijn ouders. In dit onderzoeksrapport zal deze term gebruikt worden om zaken aan te duiden die betrekking hebben op conflicten na echtscheiding, waaronder gezag, omgang, hoofdverblijf etc.

⁶ Raad voor de Kinderbescherming, *Protocol gezag en omgang na scheiding* 2016, p. 7.

⁷ Kinderbescherming.nl (zoek op: conflictscheidingen: cijfers en onderzoek).

⁸ Ingevolge art. 1:212 BW is de rechter in afstammingszaken verplicht een bijzondere curator ten aanzien van de minderjarige te benoemen. Art. 1:212 BW wordt in dit onderzoek verder buiten beschouwing gelaten, omdat dit artikel de strekking van dit onderzoek te buiten gaat.

⁹ Hof Arnhem-Leeuwarden 24 mei 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:4005.

¹⁰ *Kamerstukken II* 2006/07, 30145, 6, P. 22. alsmede Hof Amsterdam 9 februari 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BL5778.

Volgens de Raad is de afgelopen jaren ten aanzien van het instituut van de bijzondere curator een soort 'hype' ontstaan. Voornoemde stelling valt o.a. te onderbouwen aan de hand van het rapport van de kindermiddelegat: 'De bijzondere curator, een lot uit de loterij?', waarin de kindermiddelegat mede adviseert om toe te werken naar een grotere bekendheid onder burgers en professionals over het bestaan van de bijzondere curator.¹¹ De Raad merkt dat – veel meer dan voorheen – van het instituut van een bijzondere curator gebruik wordt gemaakt, terwijl er weinig verschil is in taak en functie van een bijzondere curator ten opzichte van een G&O-onderzoek van de Raad. Dit komt eveneens naar voren uit het pilotrapport van de rechtbank Zeeland-West-Brabant. Uit dit rapport is o.a. gebleken dat onduidelijkheid bestaat over het verschil tussen een G&O-onderzoek van de Raad en het benoemen van een (gedragsdeskundige als) bijzondere curator.¹² De Raad wenst antwoord te krijgen op de vraag wat de meerwaarde van het benoemen van een bijzondere curator ex art. 1:250 BW is en hoe zich dit verhoudt tot de adviserende taak van de Raad ex art. 810 Rv. Bovendien is de Raad van mening dat er aan de toenemende belangstelling voor het instituut van de bijzondere curator gevaren kleven. In de praktijk ziet de Raad dat ouders in hun hoedanigheid als belanghebbende om een bijzondere curator verzoeken, teneinde aan te tonen dat het standpunt van (een van) de ouders juist is. Volgens de Raad komt dit niet ten goede aan het belang van het kind. Daarnaast hanteren de rechtbanken geen concreet beleid wat betreft het benoemen van een bijzondere curator enerzijds en het vragen van advies aan de Raad anderzijds, dan wel het vragen van advies aan beide instanties tegelijkertijd. Voor de Raad is het dan ook lastig om zijn taak als adviserend orgaan ex art. 810 Rv af te bakenen. Hierover wenst de Raad meer duidelijkheid te verkrijgen. Aangezien de Raad het overheidsorgaan is, belast met de behartiging van de belangen van kinderen, maakt hij zich eveneens zorgen over het feit dat aan de persoon van de bijzondere curator geen nadere (opleidings-)eisen worden gesteld. Dit betekent dat iedere natuurlijke persoon de functie van bijzondere curator kan vervullen. Dit staat haaks op de kwaliteitseisen die de Raad, middels het Kwaliteitskader, aan zijn raadsonderzoekers stelt.¹³ De Raad wenst om die reden antwoord op de vraag in hoeverre voornoemde tegemoetkomt aan een degelijke belangenbehartiging van het kind.

In onderhavig onderzoeksrapport zal met name bekeken worden op welke wijze de Raad invulling dient te geven aan zijn adviserende taak in die G&O-zaken, waarin tevens een bijzondere curator wordt (of kan worden) benoemd. Tot op heden heeft de Raad voor de Kinderbescherming te Eindhoven weinig ervaring met bijzondere curatoren. De enkele ervaring die hij heeft, betreffen zaken waarin reeds een bijzondere curator naar een zaak gekeken heeft alvorens de Raad betrokken werd. De zaken waarin een bijzondere curator reeds succesvol heeft geadviseerd, zijn in principe niet bekend bij de Raad. Gelijktijdige advisering is in Eindhoven nog niet voorgekomen. Om die reden heerst er bij de Raad onduidelijkheid over de toegevoegde waarde die een bijzondere curator kan hebben, in die zaken waarin beide gelijktijdig om advies wordt gevraagd. Derhalve is het noodzakelijk om de Raad op de hoogte te stellen van de taak/functie van de bijzondere curator, de eisen die aan een bijzondere curator worden gesteld, de mogelijkheden van een bijzondere curator in G&O-zaken, de feiten en omstandigheden die tot een benoeming van een bijzondere curator leiden en de verhouding tussen beide instanties. Dit is met name noodzakelijk, omdat elders in het land gelijktijdige benoeming regelmatig voorkomt. Het is dan ook niet ondenkbaar dat de Raad voor de Kinderbescherming te Eindhoven hier op den duur mee te maken krijgt. De onderzoeker hoopt, aan de hand van dit onderzoeksrapport, de Raad voor te bereiden op een mogelijke samenwerking.

---

¹¹ Van der Bijl, Van den Dongen & Vreeburg-Van der Laan 2012, p. 49.

¹² Valenkamp, Sondorp & Van Montfoort 2016, p. 127-134.

¹³ Zie: Raad voor de Kinderbescherming, *Het kwaliteitskader van de Raad voor de Kinderbescherming* 2016.

1.2 Centrale vraag

Uit hetgeen hierboven uitvoerig is beschreven, vloeit de volgende centrale vraag voort:

‘Op welke wijze dient de Raad voor de Kinderbescherming invulling te geven aan zijn adviserende taak ex art. 810 Rv, in die G&O-zaken, waarin tevens een bijzondere curator ex art. 1:250 BW wordt (of kan worden) benoemd?’

1.3 Doelstelling

Aangezien de toenemende belangstelling voor het instituut van de bijzondere curator zorgt voor onduidelijkheid over de positie van de Raad, is het relevant om voor de Raad te onderzoeken hoe hij invulling dient te geven aan zijn adviserende taak ex art. 810 Rv. Met name in die gevallen waarin tevens een bijzondere curator wordt benoemd. De Raad dient dan immers rekening te houden met extra bemoeienis en standpunten aan de zijde van de bijzondere curator.

Om die reden wordt op uiterlijk 28 mei 2018 een advies – in de vorm van een onderzoeksrapport – aan de Raad voor de Kinderbescherming overhandigd met betrekking tot de vraag op welke wijze de Raad invulling dient te geven aan zijn adviserende taak ex art. 810 Rv in die G&O-zaken, waarin tevens een bijzondere curator ex art. 1:250 BW wordt (of kan worden) benoemd. Bovendien zal een folder overlegd worden, teneinde de medewerkers van de Raad uitleg te geven over het instituut van de bijzondere curator en de verhouding tussen de bijzondere curator en de Raad.

1.4 Deelvragen

Uit de centrale vraag vloeien de volgende deelvragen voort:

1. Op welke wijze kan een minderjarige zijn belangen (laten) vertegenwoordigen in een G&O gerelateerde procedure?
2. Hoe is het instituut van de bijzondere curator ex art. 1:250 BW geregeld?
  - a. Wat zijn de mogelijkheden voor de bijzondere curator in G&O-zaken gelet op de wet en jurisprudentie?
  - b. Welke eisen stellen wet- en regelgeving aan de persoon van een bijzondere curator ex art. 1:250 BW?
  - c. Welke overwegingen doen een rechter besluiten tot het benoemen van een bijzondere curator ex art. 1:250 BW in G&O gerelateerde zaken, gelet op de beschikbare jurisprudentie en de resultaten uit interviews met rechters?
  - d. Welk beeld heerst er bij rechters, bijzondere curatoren en raadsmedewerkers over de bijzondere curator ex art. 1:250 BW?
3. Wat houdt de adviserende rol van de Raad voor de Kinderbescherming ex art. 810 Rv in?
  - a. Welke mogelijkheden heeft de Raad voor de Kinderbescherming op grond van wet en jurisprudentie om de belangen van minderjarigen in een G&O-zaak te behartigen?
  - b. Welke eisen stellen wet- en regelgeving aan de organisatie van de Raad voor de Kinderbescherming?
  - c. Welke overwegingen doen een rechter besluiten tot het vragen van advies aan de Raad voor de Kinderbescherming in G&O gerelateerde zaken, gelet op de beschikbare jurisprudentie en de resultaten uit interviews met rechters?
4. In hoeverre ontstaat er een spanningsveld tussen de adviserende taak van de Raad voor de Kinderbescherming ex art. 810 Rv en de taak van de bijzondere curator ex art. 1:250 BW in G&O-zaken?

1.5 Onderzoeksstrategieën, bronnen en methoden

In dit onderzoeksrapport wordt overwegend gebruikgemaakt van de onderzoeksstrategie rechtsbronnen- en literatuuronderzoek voor wat betreft het onderzoek van het recht.

Daarnaast zal ten aanzien van het praktijkonderzoek de onderzoeksstrategie enkelvoudige casestudy gehanteerd worden. Voor enkelvoudige casestudy is gekozen, omdat de onderzoeker gebruik zal maken van een combinatie van gedetailleerde waarnemingen op locatie, gesprekken met gedragsdeskundigen, raadsonderzoekers en juristen én het bestuderen van een aantal documenten, waaronder werkinstructies en raadsrapporten.

Hieronder zal per deelvraag nauwkeuring uiteen worden gezet van welke bronnen en methoden gebruik is gemaakt.

Voor het beantwoorden van de eerste deelvraag wordt allereerst gebruikgemaakt van de wet, meer specifiek van Burgerlijk Wetboek 1 en jurisprudentie van het gerechtshof en de Hoge Raad. Voorts wordt bij de beantwoording gebruikgemaakt van het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind (hierna: IVRK). Bovendien worden verschillende (jeugd-)recht handboeken en artikelen uit vaktijdschriften geraadpleegd. Middels een inhoudsanalyse zal de relevante informatie geselecteerd worden.

De tweede deelvraag wordt beantwoord aan de hand van Burgerlijk Wetboek 1 en bijbehorende jurisprudentie van de Hoge Raad. Daarnaast wordt gebruikgemaakt van verschillende (jeugd-)recht handboeken en artikelen uit vaktijdschriften. Voorts worden documenten geraadpleegd, waaronder Kamerstukken en rapportages van de Kinderombudsman, de rechtbank Zeeland-West-Brabant en de Klankbordgroep Bijzondere Curator 2016. Bovendien vindt een jurisprudentieonderzoek plaats voor wat betreft de beantwoording van subdeelvraag 2c. Over het algemeen wordt bij de beantwoording van deze deelvraag gebruikgemaakt van een inhoudsanalyse. Voor de beantwoording van subdeelvragen 2c en 2d wordt eveneens gebruikgemaakt van de interviewmethode, waarbij zes familie-, jeugd- en/of kinderrechtters en bijzondere curatoren geïnterviewd zijn.

Deelvraag 3 zal worden beantwoord aan de hand van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en Burgerlijk Wetboek 1. Daarnaast wordt literatuur geraadpleegd in de vorm van (jeugd-)recht handboeken. Bovendien wordt gebruikgemaakt van documenten, waaronder verschillende protocollen van de Raad voor de Kinderbescherming en Kamerstukken. Voorts vindt een jurisprudentieonderzoek plaats voor de beantwoording van subdeelvraag 3c. Bij beantwoording van deze deelvraag vindt eveneens een inhoudsanalyse plaats. Subdeelvraag 3c wordt heel specifiek aan de hand van interviews met familie-, jeugd- en/of kinderrechtters en medewerkers van de Raad beantwoord.

Deelvraag 4 wordt beantwoord aan de hand van de wet (Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en Burgerlijk Wetboek 1). Bij beantwoording van deze deelvraag wordt ook gebruikgemaakt van (jeugd-)recht handboeken. Met name van belang voor beantwoording van deze deelvraag zijn verschillende documenten, waaronder protocollen van de Raad voor de Kinderbescherming en verschillende rapportages. Bovendien wordt informatie uit Kamerstukken gebruikt. Daarnaast zullen de bevindingen uit het jurisprudentieonderzoek en de interviews ter aanvulling dienen. Deze informatie wordt middels een inhoudsanalyse bekeken.

Tot slot wordt er af en toe gebruikgemaakt van een website. Dit betreffen slechts websites van deskundige instanties (zoals de website van de Raad voor de Kinderbescherming).

1.6 Verantwoording bronnen en methoden

In dit onderzoeksrapport wordt onder meer gebruikgemaakt van relevante rechtsbronnen: Burgerlijk Wetboek 1, Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, verdragen, de parlementaire geschiedenis van art. 1:250 BW alsmede art. 810 Rv en jurisprudentie. De auteur heeft voor voornoemde rechtsbronnen gekozen, omdat in deze bronnen enerzijds het recht van het kind op het benoemen van een bijzondere curator,

dan wel het recht op advies/onderzoek van de Raad verankerd ligt en anderzijds is opgenomen in hoeverre een minderjarige zich tot de rechter kan wenden. Deze bronnen zijn gezaghebbend en om die reden uiterst betrouwbaar. Voorts zijn verscheidene handboeken en tijdschriftartikelen geraadpleegd. De juridische handboeken die geraadpleegd zijn betreffen met name wetinterpretaties van professoren. Dit maakt deze bronnen minder gezaghebbend dan wet- en regelgeving. Om voornoemde reden is het van belang het oorspronkelijke doel van de wetgever, alsmede de eventuele interpretatie van de Hoge Raad niet uit het oog te verliezen. Om het onderzoek kracht bij te zetten zal slechts datgene wat in de literatuur meermalen door verscheidene auteurs wordt bevestigd in dit onderzoek naar voren komen, tenzij de auteur daar met moverende reden van afwijkt. Bovendien wordt enkel informatie gebruikt die relevant is voor de beantwoording van de betreffende deelvraag.

De onderzoeker maakt eveneens gebruik van haar bevindingen uit het jurisprudentieonderzoek, dat plaatsvindt bij deelvraag 2 en 3. De geraadpleegde jurisprudentie betreft jurisprudentie van verschillende rechtbanken en gerechtshoven vanaf 1 januari 2017 tot en met april 2018. In totaal worden 39 uitspraken onderzocht (20 uitspraken m.b.t. de bijzondere curator en 19 uitspraken m.b.t. de Raad voor de Kinderbescherming). De onderzoeker let met name op de aard van het conflict/de belangenstrijd (de onderzoeker heeft slechts jurisprudentie m.b.t. G&O-problematiek geanalyseerd) en hetgeen de rechter in zijn overweging benoemt als zwaarwegend genoeg om een bijzondere curator te benoemen en/of de Raad voor de Kinderbescherming om advies te vragen. De geanalyseerde uitspraken betreffen enerzijds ambtshalve benoemingen van bijzondere curatoren, dan wel benoemingen/afwijzingen van het verzoek van een belanghebbende (in dit geval vader of moeder) tot benoeming van een bijzondere curator en anderzijds betreft het jurisprudentie waarin de Raad de rechter ter zitting adviseert, de rechter de Raad voor de Kinderbescherming om een G&O-onderzoek verzoekt en wellicht een aantal zaken waarin de Raad uit eigen beweging adviseert (art. 810 lid 2 Rv).

Wat betreft de documenten die geraadpleegd worden, wordt allereerst gebruikgemaakt van verscheidene Kamerstukken. Deze stukken maken de beweegredenen van het wetgevend orgaan inzichtelijk. Kamerstukken zijn met name erg betrouwbaar. Voorts is gebruikgemaakt van documenten in de vorm van rapportages. Deze rapportages zijn afkomstig van de Kinderombudsman, de rechtbank Zeeland-West-Brabant en de Klankbordgroep Bijzondere Curator 2016. Dit betreffen deskundigen en professionals (o.a. rechters, advocaten, juristen, bijzondere curatoren, pedagogen en psychologen) in de familie- en jeugdrechtspraktijk. Deze rapportages beschrijven allen een leemte betreffende de persoon van de bijzondere curator. Deze leemtes zijn veelal gestoeld op de ervaringen van voornoemde deskundigen en professionals met de persoon van de bijzondere curator. Aangezien voornoemde instanties veelal dezelfde mening zijn toegedaan en samenhangend concluderen, komt dit de betrouwbaarheid van deze bronnen ten goede. De rapportages zijn daarnaast uitermate effectief, aangezien zij de praktische knelpunten van de persoon van de bijzondere curator beschrijven waar dit onderzoek onder meer betrekking op heeft.

Bovendien zal er over het geheel gebruikgemaakt worden van de elektronische bron internet en dan met name het 'diep web'. Het voordeel van deze bron is dat informatie eenvoudig vindbaar is. Een nadeel is dat informatie niet altijd betrouwbaar hoeft te zijn, aangezien eenieder informatie op internet kan publiceren. Om die reden zal slechts informatie gebruikt worden van deskundige instanties.

Ook zal over het geheel gebruikgemaakt worden van de bron personen. Aangezien de onderzoeker haar onderzoek uitvoert bij de Raad voor de Kinderbescherming, kan zij personen als informant, dan wel deskundige inzetten gedurende de loop van het onderzoek. Voornoemde informanten en deskundigen kunnen immers informatie verschaffen over de werkwijze van de Raad in de praktijk. De onderzoeker zal daarvoor o.a. gebruikmaken van de observatiemethode.

Zij heeft immers de ruimte om de werkzaamheden van de medewerkers van de Raad nauwlettend waar te nemen. De onderzoeker is zich ervan bewust dat aan deze bron beperkingen kunnen kleven. Om voornoemde reden zal zij zoveel mogelijk informatie die zij uit deze bron vergaart onderbouwen met andere bronnen, waaronder literatuur en documenten en met de meningen van anderen.

Tot slot worden verschillende personen geïnterviewd. De gekozen personen betreffen familie-, jeugd- en/of kinderrechters, bijzondere curatoren en medewerkers van de Raad in de functie van juridisch deskundige, gedragsdeskundige en raadsonderzoeker. De onderzoeker kiest ervoor om de geïnterviewden consequent te anonimiseren, aangezien een aantal personen aangegeven heeft niet bij naam te willen worden genoemd. Er wordt specifiek voor deze personen gekozen, omdat zij ieder een betrouwbaar beeld kunnen geven van de praktische gang van zaken. De geïnterviewde rechters kunnen inzicht verschaffen in de overwegingen die hen enerzijds doen beslissen een bijzondere curator te benoemen en anderzijds de Raad voor de Kinderbescherming om advies te vragen. Zowel de geïnterviewde bijzondere curatoren als de geïnterviewde raadsmedewerkers zijn ervaringsdeskundigen in het behartigen van het belang van het kind. Beide partijen kunnen inzichtelijk maken hoe zij hun eigen werkzaamheden ervaren, de werkzaamheden van de ander ervaren en hoe zij tegenover een mogelijke samenwerking staan. De antwoorden die uit deze interviews volgen zijn met name effectief, omdat de antwoorden worden vergeleken. Indien nodig worden personen met elkaars antwoorden geconfronteerd. Op die manier probeert de onderzoeker een lijn te ontdekken. Er worden in totaal zes familie-, jeugd-, en/of kinderrechters geïnterviewd, vijf bijzondere curatoren, twee juridisch deskundigen, vier gedragsdeskundigen en vier raadsonderzoekers. Op die manier ontstaat er een betrouwbaar beeld.

Bij de interviewmethode heeft de onderzoeker gekozen voor een semigestructureerd interview, inhoudende dat er een vragenlijst aanwezig is, maar dat er eveneens ruimte is voor eigen inbreng van de geïnterviewden. Voor deze wijze is specifiek gekozen, zodat de interviewer structuur aan kan brengen in het interview, maar een geïnterviewde zijn eigen inbreng niet schuwt. De onderzoeker geeft de voorkeur aan een face-to-face/telefonisch interview, maar biedt de personen de mogelijkheid om eveneens de interviewvragen per e-mail te beantwoorden. Op die manier wenst de onderzoeker zoveel mogelijk personen voor een interview bereid te vinden. De onderzoeker is zich ervan bewust dat een face-to-face/telefonisch interview meer mogelijkheden biedt tot doorvragen. Mocht de betreffende persoon echter kiezen voor een interview per mail, dan zal de onderzoeker meer/uitgebreidere informatie vragen indien dat noodzakelijk blijkt. Per interview zal in de bijlage nauwkeurig worden aangegeven op welke manier een persoon is geïnterviewd. De vragen die door de interviewer aan de geïnterviewden worden gesteld, leiden allen tot een (aanvullend) antwoord op de deelvragen. De onderzoeker zal bij de uitwerking van de interviews zoveel mogelijk aansluiting zoeken bij hetgeen aan haar – tijdens de verschillende gesprekken – kenbaar is gemaakt. Uiteraard wordt spreektaal vervangen door schrijftaal.

In dit onderzoeksrapport zal 'hij' worden geschreven, waar ook 'hij/zij' kan worden gelezen. Een en ander komt de leesbaarheid van dit rapport ten goede.

1.7 Leeswijzer

Na dit eerste inhoudelijke hoofdstuk komen in hoofdstuk 2 de manieren, waarop een minderjarige zijn belangen in rechte kan (laten) vertegenwoordigen, aan bod. In hoofdstuk 3 zal uiteengezet worden hoe het instituut van de bijzondere curator ex art. 1:250 BW is geregeld. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 besproken wat de adviserende taak van de Raad voor de Kinderbescherming ex art. 810 Rv inhoudt. In hoofdstuk 5 komt naar voren in hoeverre er sprake is van een spanningsveld tussen de adviserende taak van de Raad en de taak van de bijzondere curator in G&O-zaken. Tot slot volgen in hoofdstuk 6 de conclusies en aanbevelingen voor de Raad voor de Kinderbescherming.

Hoofdstuk 2 Belangenvertegenwoordiging van de minderjarige

Gedurende en na een (echt)scheiding kunnen de ouders van een kind in conflict met elkaar raken over allerlei gewichtige aangelegenheden betreffende het kind. Zo kunnen ouders een geschil hebben over de gezamenlijke gezagsuitoefening, dan wel over het vaststellen van een omgangsregeling met de niet met het gezag belaste ouder. Het kind staat in die conflicten tussen beide ouders in. Over de uitvoering van de ouderlijke verantwoordelijkheid wordt geruzied, terwijl de belangen van het kind bij de ouders niet altijd voorop staan. In dit hoofdstuk zal beschreven worden op welke wijzen een minderjarige zijn belangen in G&O gerelateerde procedures kan (laten) vertegenwoordigen. In paragraaf 2.1 wordt besproken of een minderjarige als belanghebbende kan worden aangemerkt. In paragraaf 2.2 komt naar voren in welke gevallen aan een minderjarige een formele rechtsingang toekomt. Vervolgens wordt in paragraaf 2.3 uiteengezet in welke gevallen een minderjarige zich informeel tot de rechter kan wenden. Paragraaf 2.4 bespreekt de mogelijkheid die een minderjarige heeft om inspraak te hebben op het ouderschapsplan. Voorts wordt in paragraaf 2.5 ingegaan op het hoorrecht van een minderjarige. Paragraaf 2.6 bespreekt de belangenbehartiging van minderjarigen door een door de wet ingestelde instantie. Tot slot volgt in paragraaf 2.7 een conclusie.

2.1 Is een minderjarige belanghebbende?

Voor zover de wet dit niet uitdrukkelijk regelt, mag worden aangenomen dat elke belanghebbende in de zin van art. 798 Rv bevoegd is een verzoekschrift in te dienen, dat wil zeggen eenieder wiens rechten en verplichtingen rechtstreeks in het geding zijn.¹⁴ In alle familierechtelijke zaken die de minderjarige betreffen, dient de minderjarige te worden gezien als belanghebbende in de zin van art. 798 Rv. Dat betekent echter niet zonder meer dat de minderjarige de door de wetgever aan belanghebbenden toegekende processuele bevoegdheden, zonder tussenkomst van een wettelijk vertegenwoordiger of een daartoe benoemde bijzondere curator, kan uitoefenen.¹⁵ Uit artikel 1:245 BW volgt immers dat minderjarigen onder gezag staan. Onder gezag wordt verstaan: ouderlijk gezag dan wel voogdij.¹⁶ Het gezag heeft blijkens art. 1:245 lid 4 en art. 1:253i BW onder meer betrekking op de vertegenwoordiging van de minderjarige in burgerlijke handelingen, zowel in als buiten rechte. Uit vorenstaande blijkt dat een minderjarige onbekwaam is om zelfstandig in rechte als eiser of gedaagde op te treden. Een door de minderjarige ingestelde vordering of een door hem ingediend verzoek zal dan ook niet-ontvankelijk worden verklaard. Dat geldt eveneens voor degene die hem als gedaagde of verweerder in een procedure betreft.¹⁷ Er geldt echter een aantal uitzonderingen wat betreft de processuele onbekwaamheid van een minderjarige. Deze uitzonderingen zullen hieronder nader worden toegelicht.

2.2 Formele rechtsingang

In bepaalde zaken die rechtstreeks betrekking hebben op een minderjarige, kan deze gebruikmaken van een formele rechtsingang.¹⁸ Zo zijn minderjarigen van twaalf jaar en ouder o.a. processueel bekwaam in aangelegenheden betreffende kinderbeschermingsmaatregelen (zie o.a. art. 1:261 lid 2 BW).

Minderjarigen van zestien jaar en ouder zijn o.a. processueel bekwaam in aangelegenheden betreffende een arbeidsovereenkomst (art. 7:612 lid 1 BW) alsmede een overeenkomst inzake geneeskundige behandeling (art. 7:447 lid 3 BW).¹⁹

¹⁴ Bruning, Liefwaard & Vlaardingerbroek 2016, p. 147-148.

¹⁵ HR 5 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3535, alsmede *Kamerstukken II* 1991/92, 22487, 3, p. 7.

¹⁶ Onder gezag wordt in dit rapport uitdrukkelijk enkel ouderlijk gezag verstaan.

¹⁷ Bruning, Liefwaard & Vlaardingerbroek 2016, p. 314.

¹⁸ *Kamerstukken II* 2003/04, 29200 VI, 116, p. 2.

¹⁹ Voornoemde formele rechtsingangen zijn slechts kort besproken, daar zij de strekking van dit onderzoek te buiten gaan.

Daarnaast kan een minderjarige van zestien jaar of ouder om handlichting verzoeken ex art. 1:235 BW, waardoor voornoemde minderjarige bepaalde bevoegdheden van een meerderjarige door de rechter toegewezen krijgt. Indien het handlichtingsverzoek is toegewezen, volgt eveneens een zelfstandige procesbevoegdheid voor de minderjarige ter zake van de handlichting en handelingen waartoe hij krachtens handlichting bekwaam is (art. 1:235 lid 4 BW).

Voor G&O gerelateerde zaken geldt geen formele rechtsingang. Dit betekent dat een minderjarige in principe processueel onbekwaam is in G&O-zaken. Ook al staat voor de minderjarige in G&O gerelateerde zaken in principe geen formele rechtsingang open, toch blijkt de minderjarige in de praktijk regelmatig te worden geaccepteerd als zelfstandige procespartij. Met name in een kort geding als eiser of gedaagde, omdat het belang van de minderjarige dat vereist.²⁰

2.3 Informele rechtsingang

Voor minderjarigen staat dus in principe geen formele rechtsingang open in G&O gerelateerde zaken. Toch kan een minderjarige zich tijdens/na een scheiding in bepaalde gevallen wel informeel tot de rechter wenden. Er wordt gesproken van een informele rechtsingang, omdat de minderjarige geen verzoekschrift hoeft in te dienen maar zich per 'gewone brief' of per telefoon tot de rechter kan wenden.²¹ Daarnaast is geen procureurstelling nodig.²² Een minderjarige zal voornamelijk gebruikmaken van de informele rechtsingang, indien de ouders weigeren de minderjarige te vertegenwoordigen, dan wel indien er sprake is van een conflict tussen de minderjarige en zijn ouders.²³ Deze informele rechtsingang kan niet worden beschouwd als een zelfstandig optreden van de minderjarige als procespartij, maar biedt de minderjarige wel een belangrijke toegang tot de rechter.²⁴ Middels het informele verzoek maakt de minderjarige zijn wensen aan de rechter kenbaar. De rechter kan er vervolgens voor kiezen om tot een ambtshalve beslissing op grond van het verzoek van de minderjarige over te gaan.²⁵ Aan de rechter komt in dit geval een discretionaire bevoegdheid toe, waardoor hij niet verplicht is om ambtshalve een beslissing op het informele verzoek van de minderjarige te nemen.²⁶ Alhoewel het gaat om een informele rechtsingang en niet om een zelfstandige formele procesbevoegdheid, maken de geldende processuele voorschriften het toch tot een tamelijk volwaardige formele procesgang.²⁷

De minderjarige is bevoegd om zich, in een aantal aangelegenheden betreffende het gezamenlijk gezag van zijn ouders, middels een informeel verzoek tot de rechter te wenden. Onder minderjarige wordt in de betreffende wetsartikelen steeds verstaan: het kind dat de leeftijd van twaalf jaar of ouder heeft bereikt, dan wel het kind jonger dan twaalf jaar, dat in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake. In navolgende genoemde gevallen staat een informele rechtsingang voor de minderjarige open. Allereerst kan een minderjarige op grond van art. 1:251a lid 4 BW de rechter verzoeken om na ontbinding van het huwelijk te bepalen dat slechts één van zijn ouders met het gezag belast wordt.

Voornoemde informele rechtsingang is niet beperkt tot de duur van de echtscheidingsprocedure, tenzij de rechter ten tijde van de echtscheidingsprocedure reeds een beslissing op grond van art. 1:251a BW heeft genomen.²⁸

²⁰ Bruning, Liefwaard & Vlaardingerbroek 2016, p. 316.

²¹ *Kamerstukken II* 2003/04, 29200 VI, 116, p. 2.

²² Jansen, *NJB* 2016/1563, afl. 30, p. 2180.

²³ Mink, *EB* 2012/41, afl. 6.

²⁴ Bruning, Liefwaard & Vlaardingerbroek 2016, p. 314.

²⁵ HR 29 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1409. (zie r.o. 3.4.4)

²⁶ Bruning, Liefwaard & Vlaardingerbroek 2016, p. 273.

²⁷ Jansen, *NJB* 2016/1563, afl. 30, p. 2180.

²⁸ HR 4 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC2241. (zie r.o. 3.4.3 en 3.4.5) In deze uitspraak heeft de Hoge Raad bepaald dat de wetgever bij invoering van art. 1:251a BW in het bijzonder voor ogen heeft gestaan dat de minderjarige in het kader van de echtscheidingsprocedure de mogelijkheid dient te hebben zelfstandig en op informele wijze aan de rechter blijk te geven van zijn mening met betrekking tot het voortduren van het gezamenlijk gezag na echtscheiding, maar dat de wetgever niet heeft willen

De minderjarige is niet in de gelegenheid gesteld om een wijziging van het gezamenlijk gezag, ex art. 1:253n of art. 1:253o BW, te verzoeken. Hiertoe zijn slechts de ouders bevoegd. Ten tweede komt aan de minderjarige een informele rechtsingang toe in geval er zich tussen de ouders een geschil voordoet in de gezamenlijke uitoefening van het gezag, dan wel in geval de minderjarige prijs stelt op een door de rechter vastgestelde regeling inzake de uitoefening van het gezamenlijk gezag op grond van art. 1:253a lid 4 BW. In voornoemd artikel is immers art. 1:377g BW van overeenkomstige toepassing verklaard. Art. 1:377g BW biedt minderjarigen eveneens een informele rechtsingang. Dit artikel geeft minderjarigen de mogelijkheid om de rechter informeel te verzoeken een regeling tot omgang (art. 1:377a BW) en/of informatie en consultatie (art. 1:377b BW) vast te stellen, alsmede een reeds vaststaande omgangsregeling te wijzigen (art. 1:377e BW). Tot slot kan de minderjarige middels een informeel verzoek de rechter verzoeken een bijzondere curator ex art. 1:250 BW te benoemen, teneinde de belangen van de minderjarige te vertegenwoordigen. Art. 1:250 BW benoemt, in tegenstelling tot art. 1:251a lid 4 BW, niet specifiek de mogelijkheid voor de minderjarige om zich informeel tot de rechter te wenden. Echter, uit de Memorie van Toelichting, behorende bij de 'Nadere regeling van het gezag over en van de omgang met minderjarige kinderen', evenals uit de uitspraak van 4 februari 2005 van de Hoge Raad blijkt dat een minderjarige bevoegd is om een bijzondere curator ex art. 1:250 BW informeel te verzoeken.²⁹

Volledigheidshalve wordt in deze alinea kort besproken wat de mogelijkheden voor een minderjarige zijn om in beroep te gaan tegen een beslissing van een rechter op het informele verzoek. De minderjarige kan na een ambtshalve beslissing van de rechter op een informeel verzoek in principe slechts in hoger beroep gaan indien hij wordt vertegenwoordigd door een wettelijke vertegenwoordiger/bijzondere curator.³⁰ Mocht echter het verzoek van een minderjarige om een bijzondere curator worden afgewezen, dan kan hij daartegen zonder te worden vertegenwoordigd door een wettelijke vertegenwoordiger zelfstandig in hoger beroep gaan.³¹ De minderjarige kan aldus tot aan de Hoge Raad procederen over de onmogelijkheid zelfstandig te kunnen procederen.

2.4 Ouderschapsplan

Indien echtgenoten voornemens zijn om te gaan scheiden, dienen zij daartoe een verzoek in bij de rechtbank ingevolge art. 815 Rv. Dit verzoekschrift dient een door beide echtgenoten ondertekend ouderschapsplan te bevatten (art. 815 lid 2 Rv). Uit lid 4 van voornoemd artikel volgt dat de echtgenoten met kinderen dienen te vermelden op welke wijze de kinderen zijn betrokken bij het opstellen van het ouderschapsplan. Voornoemde is in de wet opgenomen, zodat de rechter kan beoordelen of de regeling strookt met het belang van de minderjarige. Bovendien vindt de wetgever het noodzakelijk dat ouders hun kinderen betrekken bij het tot stand komen van een ouderschapsplan. De mate waarin het kind betrokken kan worden bij het opstellen van het ouderschapsplan is afhankelijk van de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van de minderjarige.³² De minderjarige heeft dus, afhankelijk van zijn leeftijd en ontwikkelingsniveau, inspraak op het tot stand komen van het ouderschapsplan.

2.5 Hoorrecht minderjarigen

Nederland is sinds 1995 lidstaat van het Verdrag inzake de rechten van het kind. Art. 12 IVRK bepaalt dat staten die partij zijn van dit verdrag, dienen te verzekeren dat het kind, dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht heeft die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen.

---

uitsluiten dat deze informele rechtsingang nog zou kunnen worden gebruikt na de beëindiging van de echtscheidingsprocedure. Ook al dateert voornoemde uitspraak van voor de wetwijziging, menen prof. Bruning, Liefwaard & Vlaardingerbroek dat deze opvatting van de Hoge Raad onverkort is blijven gelden. Zie voor voornoemde opvatting: Bruning, Liefwaard & Vlaardingerbroek 2016, p. 273. (in het bijzonder commentaar bij voetnoot 3).

²⁹ Kamerstukken II 1992/93, 23012, 3, p. 12. alsmede HR 4 februari 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR4850.

³⁰ HR 29 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1409. alsmede Kamerstukken II 2003/04, 29200 VI, 116, p.2.

³¹ HR 1 februari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BZ0245. alsmede HR 5 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3535. (zie m.n. r.o. 3.4.5)

³² Kamerstukken II 2004/05, 30145, 3, p. 6-18.

Aan de mening van het kind dient eveneens passend belang te worden gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid. De staten dienen het kind in de gelegenheid te stellen gehoord te worden in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht. Art. 809 Rv vervult de norm van art. 12 IVRK in het nationale recht. Art. 809 Rv bepaalt in lid 1 dat in zaken betreffende minderjarigen de rechter niet eerder beslist dan nadat hij de minderjarige van twaalf jaar of ouder in de gelegenheid heeft gesteld om zijn mening kenbaar te maken. Zaken betreffende minderjarigen betreffen o.a. procedures die betrekking hebben op het gezag over minderjarigen.³³ In principe dient een minderjarige van twaalf jaar of ouder dus door de rechter te worden gehoord. Art. 809 lid 1 Rv bepaalt eveneens dat de rechter minderjarigen jonger dan twaalf jaar mag horen, hij is hiertoe echter niet verplicht. Bovendien hoeft de rechter zijn beslissing om een minderjarige jonger dan twaalf jaar niet te horen, behoudens bijzondere omstandigheden, niet te motiveren.³⁴ De rechter roept de minderjarige van twaalf jaar of ouder dan wel, indien noodzakelijk, de minderjarige jonger dan twaalf jaar op. Een minderjarige kan zowel mondeling als schriftelijk zijn mening aan de rechter kenbaar maken. Mocht de minderjarige geen gebruikmaken van dit recht om te worden gehoord, terwijl de rechter dit wel noodzakelijk acht, dan kan de rechter een nadere dag bepalen waarop de minderjarige voor hem gebracht zal worden. Dit betreft een voorgeleiding, die met behulp van het Openbaar Ministerie kan worden uitgevoerd op grond van art. 813 lid 1 onder a Rv. Verschijnt de minderjarige wederom niet, dan wordt de zaak zonder de minderjarige behandeld ex art. 809 lid 4 Rv.

Op het uitgangspunt dat een minderjarige van twaalf jaar of ouder dient te worden gehoord en de minderjarige jonger dan twaalf jaar kan worden gehoord, gelden een aantal wettelijke en buitenwettelijke uitzonderingen. De wettelijke uitzonderingen staan benoemd in art. 809 lid 1 en lid 3 Rv. Art. 809 lid 1 Rv bepaalt dat de rechter een minderjarige niet hoeft te horen, indien het een zaak van kennelijk ondergeschikt belang betreft. Dit betreft o.a. benoeming van een bijzondere curator ex art. 1:212/1:250 BW.³⁵ Art. 809 lid 3 Rv bepaalt vervolgens dat de rechter de minderjarige niet vooraf behoeft te horen, indien het horen niet kan worden afgewacht zonder onmiddellijk of ernstig gevaar voor de minderjarige. In crisissituaties kan aldus een spoedeisende maatregel worden genomen (denk bijvoorbeeld aan een voorlopige ondertoezichtstelling ex art. 1:257 BW). Echter, de rechter kan het horen in crisissituaties niet volledig achterwege laten. De rechter dient binnen twee weken de minderjarige alsnog in de gelegenheid te stellen zijn mening aan hem kenbaar te maken. De buitenwettelijke uitzonderingen, zijn specifiek benoemd door de Hoge Raad in zijn uitspraak van 1 november 2013.³⁶ Blijkens voornoemde uitspraak kan de rechter ervan afzien een minderjarige in de gelegenheid te stellen zijn mening kenbaar te maken, indien naar zijn oordeel aannemelijk is dat de minderjarige wegens een ernstige lichamelijke of geestelijke stoornis niet in staat is zich een mening te vormen, de minderjarige niet wil worden gehoord of te vrezen valt dat het bieden van die gelegenheid de gezondheid van de minderjarige zal schaden.

2.6 Belangenvertegenwoordiging door een door wet ingestelde instantie

Zoals hierboven reeds uiteengezet, komt aan de minderjarige een aantal mogelijkheden toe om zich zelfstandig tot de rechter te wenden. Mocht een minderjarige zich niet zelfstandig tot de rechter wenden middels de (in)formele rechtsingang, dan wel door gebruik te maken van zijn recht om te worden gehoord, heeft de rechter een aantal mogelijkheden om alsnog de belangen van het kind boven water te krijgen. Zoals in paragraaf 2.5 reeds benoemd, kan de rechter bepalen dat het kind gehoord moet worden. Hiertoe kan de rechter hulp inschakelen van het Openbaar Ministerie op grond van art. 813 lid 1 onder a Rv, teneinde de minderjarige aan de rechter voor te geleiden.

³³ Bruning, Liefwaard & Vlaardingerbroek 2016, p. 153.

³⁴ HR 24 januari 2003, ECLI:NL:HR:2003:AF0204. (zie r.o. 3.3)

³⁵ Nauta 2015, p. 1.

³⁶ HR 1 november 2013, ECLI:NL:HR:2013:1084. (zie r.o. 3.3.5)

Daarnaast kan de rechter een bijzondere curator benoemen, dan wel de Raad voor de Kinderbescherming om advies vragen. Beide mogelijkheden worden hieronder kort toegelicht en zullen in hoofdstuk 3 en 4 nader worden uitgewerkt.

Benoemen van een bijzondere curator ex art. 1:250 BW

In paragraaf 2.3 is reeds uiteengezet dat een minderjarige die de leeftijd van twaalf jaar heeft bereikt, dan wel een minderjarige jonger dan twaalf, die in staat is tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake, informeel om een bijzondere curator kan verzoeken. Dit betreft een mogelijkheid voor een minderjarige waar niet altijd gebruik van zal worden gemaakt, omdat weinig minderjarigen van deze mogelijkheid op de hoogte zullen zijn. Ook de ouders zijn bevoegd om, in de hoedanigheid van belanghebbenden, een bijzondere curator te verzoeken. In het geval de minderjarige geen gebruikmaakt van deze informele rechtsingang, dan wel de ouders niet overgaan tot een verzoek om een bijzondere curator te benoemen, staat het de rechter vrij om krachtens art. 1:250 BW ambtshalve een bijzondere curator te benoemen, indien de rechter van mening is dat het belang van het kind dit vereist. Mocht de rechter meer duidelijkheid wensen over de belangen van het kind, bijvoorbeeld in een procedure betreffende het vaststellen van een omgangsregeling met de vader zonder gezag, dan kan de rechter een bijzondere curator benoemen teneinde het belang van het kind in de betreffende procedure te vertegenwoordigen.³⁷

Verzoeken om advies aan de Raad voor de Kinderbescherming ex art. 810 Rv

De rechter heeft niet alleen de bevoegdheid om een bijzondere curator te benoemen teneinde het belang van het kind te beoordelen, hij kan er eveneens voor kiezen om advies in te winnen bij de Raad op grond van art. 810 lid 1 Rv. Daarnaast is de Raad krachtens art. 810 lid 2 Rv bevoegd om uit eigen beweging, met het oog op de beoordeling van de belangen van de minderjarige, zijn mening aan de rechter kenbaar te maken.

2.7 Conclusie

Minderjarigen kunnen zich in beginsel niet rechtstreeks tot de rechter wenden zonder te worden vertegenwoordigd door een wettelijk vertegenwoordiger, dan wel een bijzondere curator. Slechts in beperkte gevallen kan een minderjarige zich formeel tot de rechter wenden. Dit geldt echter niet voor G&O gerelateerde zaken. Voor G&O gerelateerde zaken staat in bepaalde aangelegenheden wel een informele rechtsingang voor de minderjarige open. Zo kan een minderjarige o.a. de rechter informeel verzoeken een bijzondere curator ex art. 1:250 BW te benoemen.

Naast de mogelijkheid om zijn mening middels de informele rechtsingang aan de rechter kenbaar te maken, kan de minderjarige zijn stem laten doorklinken in een door de ouders vastgesteld ouderschapsplan ex art. 815 lid 4 Rv. De ouders dienen het kind, dat daartoe in staat is, immers te betrekken bij het tot stand komen van het ouderschapsplan. Bovendien kan de minderjarige zijn mening kenbaar maken door gebruik te maken van het aan hem toekomende hoorrecht ex art. 809 Rv, in zaken die hem betreffen. Mocht een minderjarige besluiten niet gehoord te willen worden, dan kan de rechter bevelen de minderjarige aan hem voor te geleiden ex art. 813 lid 1 onder a Rv.

Tot slot kan de rechter ambtshalve een bijzondere curator ex art. 1:250 BW benoemen dan wel de Raad voor de Kinderbescherming ex art. 810 Rv om advies vragen, teneinde de belangen van de minderjarige boven tafel te krijgen.

---

³⁷ Rechtspraak, *Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW* 2014, p. 4.

Hoofdstuk 3 De bijzondere curator ex art. 1:250 BW

In het vorige hoofdstuk is reeds naar voren gekomen dat een rechter een bijzondere curator kan benoemen, teneinde de belangen van de minderjarige(n) in en buiten rechte te vertegenwoordigen. Een bijzondere curator kan eveneens benoemd worden indien de minderjarige knel zit tussen zijn ouders, vanwege o.a. echtscheidingsproblematiek. In dit hoofdstuk wordt in paragraaf 3.1 vooreerst de taak en de mogelijkheden van de bijzondere curator in G&O-zaken belicht. Vervolgens bespreekt de onderzoeker in paragraaf 3.2 welke eisen wet- en regelgeving aan de persoon van de bijzondere curator stellen. In paragraaf 3.2 zal eveneens tot uitdrukking komen welk beeld er bij de geïnterviewde instanties heerst over de persoon en de achtergrond van de bijzondere curator. Voorts zal in paragraaf 3.3 inzicht verschaft worden in de overwegingen die een rechter doen besluiten tot het benoemen van een bijzondere curator in G&O-zaken, gelet op de beschikbare jurisprudentie en de resultaten uit interviews met kinder-, jeugd- en familierechters. Uiteindelijk volgt in paragraaf 3.4 een conclusie.

3.1 De (wettelijke) mogelijkheden van de bijzondere curator in G&O-zaken

Blijkens art. 1:250 BW is de rechtbank bevoegd om in het belang van de minderjarige, op verzoek van een belanghebbende of ambtshalve, een bijzondere curator te benoemen indien er sprake is van een aangelegenheid betreffende de verzorging en opvoeding, dan wel het vermogen van de minderjarige. Uit zowel het IVRK als de nationale wetgeving volgt niet wanneer het in het belang van de minderjarige wordt geacht om een bijzondere curator te benoemen.³⁸ De onderzoeker zal in paragraaf 3.3.1 – aan de hand van de interviews met verscheidene rechters en bijzondere curatoren – proberen het ‘belang van de minderjarige’ alsnog nader te concretiseren.

Aan de rechter komt een grote mate van beoordelingsvrijheid toe bij het al dan niet benoemen van een bijzondere curator.³⁹ Noodzakelijk voor de benoeming is wel dat de belangen van de met het gezag belaste ouders of een van hen in strijd zijn met die van de minderjarige. Uit art. 1:250 BW vloeit voort dat de rechter de aard van de belangenstrijd tussen ouders en kind in aanmerking moet nemen. Een bijzondere curator kan worden benoemd indien er tussen de ouders en de minderjarige een wezenlijk conflict is ontstaan. Een bijzondere curator kan niet worden benoemd om in het algemeen de belangen van het kind te behartigen. Er moet immers sprake zijn van een specifieke belangenstrijd.⁴⁰ In paragraaf 3.3 zal verder worden uitgewerkt wat in de rechtspraak wordt verstaan onder een wezenlijk conflict en dus als specifieke belangenstrijd wordt aangemerkt.

Blijkens art. 1:250 BW vertegenwoordigt een bijzondere curator een minderjarige in en buiten rechte. Een bijzondere curator is aldus bevoegd een procedure ten behoeve van het minderjarige kind te voeren (in rechte), maar kan ook de belangen van het minderjarige kind anderszins (buiten rechte) behartigen.⁴¹ Volgens de Rechtspraak heeft de bijzondere curator primair een bemiddelende rol en dient hij door middel van gesprekken met de minderjarige en de ouders te trachten het conflict/de belangenstrijd in der minne te schikken. De bijzondere curator kan een afzonderlijke procedure opstarten indien hij dit in het belang van de minderjarige noodzakelijk acht.⁴² Uit de strekking van art. 12 IVRK blijkt dat een bijzondere curator kan worden ingezet om de visie van het kind in een procedure naar voren te brengen.

---

³⁸ Smits e.a. 2017, p. 38.

³⁹ HR 23 november 2012, ECLI:NL:HR:2012:BY3968. (zie r.o. 3.5) alsmede HR 3 mei 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY4107. (zie tevens r.o. 3.5)

⁴⁰ Smits e.a. 2017, p. 18.

⁴¹ *Kamerstukken II* 2006/07, 30145, 6, P. 22.

⁴² Rechtspraak, *Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW* 2014, p. 8.

De deskundigheid van de bijzondere curator dient te worden afgestemd op de inhoud van de procedure.⁴³ In de beschikking van de rechtbank tot benoeming van een bijzondere curator dient de taak van de bijzondere curator zo concreet mogelijk te worden omschreven.⁴⁴ Volgens de Hoge Raad dient een rechter zo nodig zelf na te gaan of de door belanghebbenden aan de orde gestelde problemen zich voor concretisering lenen. Dit is van belang zodat de rechter een aan de omstandigheden aangepaste taakomschrijving aan de bijzondere curator kan geven, indien hij van mening is dat benoeming in het belang van het kind noodzakelijk is.⁴⁵

Over het algemeen wordt een bijzondere curator benoemd in een reeds lopende procedure. In een lopende procedure bestaat eveneens de mogelijkheid voor de bijzondere curator om te bemiddelen. In dat geval brengt hij de mening van het kind naar voren bij de ouders. Daarnaast kan een bijzondere curator worden benoemd in een nieuwe procedure naar aanleiding van een verzoek van (een van) de ouders, een informeel verzoek van de minderjarige of ambtshalve door de rechter. Nadat een bijzondere curator door de rechter is benoemd, praat de bijzondere curator met de minderjarige en met zijn ouders en probeert hij de ouders inzicht te geven in het belang van de minderjarige. Naar aanleiding van de verkregen informatie, brengt de bijzondere curator verslag uit aan de rechter over wat hij in het belang van de minderjarige noodzakelijk acht.⁴⁶ De Rechtspraak vindt het met name van belang dat de bijzondere curator in de uitvoering van zijn werkzaamheden de belangen van de minderjarige zo goed mogelijk belicht, dat de minderjarige zich gehoord voelt en dat de belangen van de minderjarige worden meegewogen in de belangenstrijd/het conflict.⁴⁷

3.2 De persoon van de bijzondere curator

Tot op heden stelt de wet geen nadere of bijzondere eisen aan de persoon van de bijzondere curator.⁴⁸ Volgens de voormalig minister van justitie J.P.H. Donner zou daartoe in de praktijk ook geen noodzaak zijn gebleken.⁴⁹ Dit betekent dat de rechter eenieder tot bijzondere curator kan benoemen die hij daartoe geschikt acht.⁵⁰ In zijn rapport: 'De bijzondere curator, een lot uit de loterij', stelde de Kinderombudsman o.a. dat het aanbevelingswaardig was dat de Raad voor Rechtsbijstand, in samenspraak met de Raad voor de Rechtspraak, de Nederlandse orde van advocaten en de Nederlandse vereniging familie- en erfrecht Advocaten Scheidingsmediators, kwaliteitsnormen op zou stellen waaraan bijzondere curatoren moeten voldoen. Daarnaast werd aanbevolen een opleiding voor bijzondere curatoren in het leven te roepen. Verder zouden de bijzondere curatoren verenigd moeten worden in een beroepsvereniging. Tot slot zou het opstellen van een richtlijn ex art. 1:250 BW evenals een concrete en heldere taakomschrijving van belang zijn.⁵¹ De staatssecretaris van Veiligheid en Justitie heeft in zijn brief van 16 oktober 2012 aangegeven de aanbevelingen van de Kinderombudsman over te nemen.⁵² Dit heeft o.a. geleid tot de navolgende regelgeving en documenten. Allereerst is door de Raad voor de Rechtspraak een Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW opgesteld. Dit werkproces beschrijft de werkwijze die bij de rechtbanken geldt in zaken waarin een bijzondere curator is/wordt benoemd.⁵³ Vervolgens heeft de rechtbank Zeeland-West-Brabant in 2016 een pilootrapport overlegd, waarin onderzocht is in hoeverre een gedragsdeskundige als bijzondere curator een goede belangenbehartiger is voor het kind in een complexe scheidingssituatie.⁵⁴

⁴³ Smits e.a. 2017, p. 44.

⁴⁴ *Kamerstukken II* 2006/07, 30145, 6, P. 22.

⁴⁵ HR 4 februari 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR4850.

⁴⁶ Valenkamp, Sondorp & Van Montfoort 2017, p. 33.

⁴⁷ Rechtspraak, *Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW* 2014, p. 8.

⁴⁸ Smits e.a. 2017, p. 22.

⁴⁹ *Kamerstukken II* 2006/07, 30145, 6, P. 22.

⁵⁰ Rechtspraak, *Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW* 2014, p. 5.

⁵¹ Van der Bijl, Van den Dongen & Vreeburg-Van der Laan 2012, p. 49-51.

⁵² *Kamerstukken II* 2012/13, 31753, 56, blg-835461, *Brief aan de kinderombudsman*, p. 2.

⁵³ Rechtspraak, *Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW* 2014, p. 3.

⁵⁴ Valenkamp, Sondorp & Van Montfoort 2017, p. 10-11.

Voorts is door de Klankbordgroep Bijzondere Curator eind 2016 een rapport opgesteld omtrent het profiel van een bijzondere curator. De Klankbordgroep is opgericht naar aanleiding van de noodzaak tot herbezinning op de (beroeps)achtergrond, de criteria waaraan de bijzondere curator dient te voldoen, opleidingseisen, examinering en beloning van de bijzondere curator.⁵⁵ Daarnaast heeft de Medling Academy een beroepscode bijzondere curator in Jeugdzaken ontwikkeld en een profielschets bijzondere curator in Jeugdzaken vastgesteld. Doel van beide documenten is het waarborgen van de kwaliteit van de bijzondere curator.⁵⁶

3.2.1 Het profiel van de bijzondere curator

Aangezien de Klankbordgroep Bijzondere Curator is opgericht naar aanleiding van o.a. de noodzaak tot herbezinning op de (beroeps)achtergrond, de criteria waaraan de bijzondere curator dient te voldoen en de opleidingseisen van een bijzondere curator, wordt dit rapport gebruikt als uitgangspunt voor het schetsen van het profiel van de bijzondere curator.

Vereiste kennis/expertise bijzondere curator

Uit het rapport van de Klankbordgroep volgt dat een bijzondere curator de volgende kennis/expertise dient te bezitten. Allereerst is het noodzakelijk dat een bijzondere curator op de hoogte is van het geldende werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW, opgesteld door de Raad voor de Rechtspraak. Daarnaast is het noodzakelijk dat een bijzondere curator kennis heeft op het gebied van het relevante familie- en jeugdrecht, het internationaal privaatrecht en het internationaal jeugdrecht (o.a. IVRK). Voorts dient een bijzondere curator te beschikken over kennis van en inzicht in interventietechnieken en methoden voor conflictoplossing en bemiddeling. Vervolgens is het van belang dat een bijzondere curator op de hoogte is van de gevolgen van een echtscheiding voor ouders en kinderen. Daarbij dient de bijzondere curator rekening te houden met de leeftijd van het kind. Eveneens noodzakelijk is kennis op het gebied van gezinssystemen/relaties met andere familieleden (o.a. grootouders en stiefouders). Tot slot dient een bijzondere curator over kennis van de sociale kaart te beschikken.⁵⁷

Vereiste vaardigheden/competenties

Wat betreft de vaardigheden en competenties van een bijzondere curator is de Klankbordgroep vooreerst van mening dat een bijzondere curator professioneel moet kunnen communiceren met kinderen en andere belanghebbenden. Dit betekent dat een bijzondere curator zijn eigen communicatieniveau moet kunnen aanpassen aan het opleidingsniveau van de belanghebbenden. Hij moet eveneens naar het kind kunnen luisteren en hem kunnen begrijpen. Bovendien moet een bijzondere curator functioneel om kunnen gaan met belanghebbenden met bijzondere persoonskenmerken en/of verstandelijke beperkingen. Het is tevens van belang dat een bijzondere curator een helder beeld heeft van zijn eigen positie. Immers, de bijzondere curator moet weten waar zijn mogelijkheden en grenzen liggen en hiernaar kunnen handelen. Daarnaast is het van belang dat een bijzondere curator inzicht heeft in de omgang met vertrouwelijkheid. Een bijzondere curator heeft de plicht tot geheimhouding, maar kan niet functioneren indien hij relevante informatie niet kan gebruiken. Hier dient een bijzondere curator dus zorgvuldig mee om te gaan. Voorts dient een bijzondere curator overwicht te hebben en regie te kunnen nemen en houden vanuit een oplossingsgerichte werkhouding. Tot slot is het noodzakelijk dat een bijzondere curator kan analyseren en rapporteren op academisch niveau.⁵⁸

Voorname kwaliteiten zijn opgesteld als algemene kwalificaties voor bijzondere curatoren. Dit betekent dat zowel een bijzondere curator ex art. 1:250 BW als een bijzondere curator ex art. 1:212 BW hierover volgens de Klankbordgroep dient te beschikken.

---

⁵⁵ Van Arendonk 2016, p. 2-4.

⁵⁶ Medling Academy, *Beroepscode bijzondere curator in Jeugdzaken* 2016, p. 1-2. alsmede Medling Academy, *Profiel bijzondere curator in Jeugdzaken* 2016, p. 1-2.

⁵⁷ Van Arendonk 2016, p. 9-10.

⁵⁸ Van Arendonk 2016, p. 10-11.

Naast voornoemde kwalificaties, dient een bijzondere curator lid te zijn van een beroepsvereniging zodat, indien noodzakelijk, tuchtrechtelijk kan worden geklaagd door belanghebbenden. De Klankbordgroep acht examinering van de bijzondere curatoren in spe ook noodzakelijk.⁵⁹ Voor de bijzondere curator ex art. 1:250 BW gelden nog een aantal specifieke eisen voor wat betreft het (opleidings-)niveau. Een bijzondere curator ex art. 1:250 BW dient volgens de Klankbordgroep iemand te zijn met een van de navolgende achtergronden:

- een advocaat met een specialisatie familie- en/of jeugdrecht, dan wel een geregistreerd familiemediator;
- een advocaat met specialisatie jeugdrecht, met aan te tonen mediationvaardigheden;
- een academisch geschoolde psycholoog/(ortho)pedagoog/psychiater met als aanvullende kwalificatie een specialisatieopleiding op het gebied van familiemediation.

De Klankbordgroep is van mening dat een voltooide academische vooropleiding noodzakelijk is, aangezien de bijzondere curator ex art. 1:250 BW zich voor ingewikkelde situaties gesteld kan zien, die vragen om een academisch niveau. Te meer daar een bijzondere curator in zeer complexe zaken ook academisch geschoolde mensen tegenover zich heeft staan. Naast voornoemd basisniveau is het tevens van belang dat een bijzondere curator beschikt over meerjarige ervaring met familiezaken, in de afgelopen drie jaar voldoende kindgerelateerde zaken heeft afgehandeld en een aanvullende specialisatieopleiding bijzondere curator heeft genoten.⁶⁰

Niet alleen de Klankbordgroep Bijzondere Curator, maar ook de Kinderombudsman, de Raad voor de Rechtspraak en de Medling Academy hebben een visie over het vereiste profiel van de bijzondere curator. In het rapport van de Kinderombudsman is kort besproken wat rechters belangrijk vinden ten aanzien van het profiel van de bijzondere curator. Deze punten komen overeen met de profielschets van de Klankbordgroep.⁶¹ In het pilotrapport ten aanzien van de gedragsdeskundige als bijzondere curator van de Raad voor de Rechtspraak wordt een profiel geschetst voor de gedragsdeskundige als bijzondere curator. Aan deze figuur worden gelijke eisen gesteld als de eisen die de Klankbordgroep stelt aan een psycholoog/(ortho)pedagoog/psychiater als bijzondere curator.⁶² Ook de profielschets van de Medling Academy is in lijn met de profielschets van de Klankbordgroep. In de profielschets van de Medling Academy wordt nog een aantal aanvullende criteria benoemd ten aanzien van het bewaken van de kwaliteit van een bijzondere curator.⁶³

3.2.2 De achtergrond van de bijzondere curator

Zoals hiervoor reeds vermeld is het uitgangspunt van de wetgever dat een rechter eenieder als bijzondere curator kan benoemen die hij daartoe geschikt acht. De Klankbordgroep stelt daarentegen een aantal eisen aan de achtergrond van de bijzondere curator. De bijzondere curator dient een advocaat met kennis op het gebied van o.a. familie- en jeugdrecht, een geregistreerd familiemediator, een advocaat met een specialisatie jeugdrecht en aan te tonen mediationvaardigheden of een psycholoog/(ortho-)pedagoog/psychiater met als aanvullende kwalificatie een specialisatieopleiding op het gebied van familie-mediation te zijn.

Voorheen werden voornamelijk advocaten als bijzondere curator benoemd.⁶⁴ Dit heeft te maken met het feit dat over het algemeen onvoldoende gedragsdeskundigen in het register van de Raad voor Rechtsbijstand zijn ingeschreven, omdat de financiering voor de bijzondere curator/gedragsdeskundige nog niet geheel op orde is.

---

⁵⁹ Van Arendonk 2016, p. 18.

⁶⁰ Van Arendonk 2016, p. 12-13.

⁶¹ Van der Bijl, Van den Dongen & Vreeburg-Van der Laan 2012, p. 40.

⁶² Valenkamp, Sondorp & Van Montfoort 2017, p. 47-48.

⁶³ Medling Academy, *Profiel bijzondere curator in Jeugdzaken* 2016, p. 1-5. Denk hierbij aan bepalingen als: handelt in lijn met de Wet Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling en hanteert de vereisten gesteld in de Privacywetgeving.

⁶⁴ Smits e.a. 2017, p. 22. alsmede Valenkamp, Sondorp & Van Montfoort 2017, p. 12.

Immers, een bijzondere curator/gedragsdeskundige komt slechts in aanmerking voor een toevoeging, indien hij tevens mediator is. Pas zodra een gedragsdeskundige een overeenkomst met de Raad voor Rechtsbijstand heeft gesloten en in het register is ingeschreven, komt deze gedragsdeskundige voor benoeming in aanmerking. De rechtbank benoemt namelijk bijzondere curatoren vanuit deze registerlijst. Uit de interviews met verschillende familie-, jeugd- en/of kinderrechters blijkt echter dat een verschuiving gaande is. De rechtbank Noord-Holland, locaties Alkmaar en Haarlem en de rechtbank Den Haag geven aan in principe alleen nog maar bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen te benoemen. Beide arrondissementen hebben een aantal gedragsdeskundigen (tevens mediators) bereid gevonden om, tegen een mediatievergoeding van de Raad voor Rechtsbijstand, werkzaamheden als bijzondere curator te verrichten (zie bijlage 5 t/m 7). De rechtbank Oost-Brabant is zelfs bezig met een pilot waarin rechters en secretarissen gemotiveerd worden om meer gebruik te maken van het instrument bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen. De geïnterviewde rechter van de rechtbank Oost-Brabant geeft echter aan dat de beperkte financiering en het beperkt aantal gedragsdeskundigen in de regio een obstakel vormen (zie bijlage 3). Bovendien koerst de Rechtspraak op een situatie waarin overal in het land door rechters en raadsheren bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen kunnen worden benoemd als het belang van het kind daarom vraagt.⁶⁵ Per regio zit er echter nog verschil in de bereidheid van gedragsdeskundigen om tegen de relatief lage vergoeding werkzaamheden als bijzondere curator te verrichten.

De rechtbank Zeeland-West-Brabant is in haar pilot van mening dat advocaten niet uitgebreid geschoold zijn in de ontwikkeling van en het praten met kinderen en in de wijze waarop een scheiding of conflict op de kinderen invloed heeft. Om die reden heeft de rechtbank, bij wijze van experiment, een aantal gedragsdeskundigen als bijzondere curator benoemd in plaats van een advocaat. Afgaande op de ervaringen van rechters uit de pilot blijkt dat de gedragsdeskundige de aangewezen deskundige is voor het bijzondere curatorschap, hoewel enkele rechters aangeven dat er evengoed ook advocaten zijn met de benodigde expertise. Een veelvuldig genoemd nadeel van een gedragsdeskundige als bijzondere curator is een gebrek aan juridische kennis. Bovendien kan een gedragsdeskundige geen verzoek indienen bij de rechtbank, waardoor alsnog een advocaat nodig is in zaken waarbij namens de minderjarige een verzoek moet worden ingediend. De gedragsdeskundige als bijzondere curator zal slechts als vertegenwoordiger en belangenbehartiger van het kind bij een zitting aanwezig zijn en zal als informant de rechter inlichten over de positie van het kind. De gedragsdeskundige als bijzondere curator kijkt slechts naar de persoonlijke belangen van het kind en niet naar de juridische. Aan zowel de advocaat als de gedragsdeskundige kleven voor- en nadelen. De noodzakelijke deskundigheid/achtergrond zal onder meer afhangen van de problematiek die speelt tussen de ouders. Zo zal in ernstig verstoorde gezinsrelaties, bijvoorbeeld in een conflictueuze scheiding van de ouders, een gedragsdeskundige inzet vaak meer voor de hand liggen dan een juridische om de rechtbank te informeren over de belangen van het kind. In bepaalde gevallen lijkt een duo-benoeming (benoeming van zowel een gedragsdeskundige als een advocaat als bijzondere curator) wenselijk te zijn.⁶⁶ Uit het werkproces van de Rechtspraak blijkt dat de rechter in bijzondere gevallen tot een duo-benoeming kan overgaan.⁶⁷

3.2.3 Opinie geïnterviewden over de achtergrond van de bijzondere curator

De gedragsdeskundige als bijzondere curator

Aan zes familie-, jeugd- en/of kinderrechters is, door middel van een semigestructureerd interview, gevraagd of de desbetreffende rechter voor de gedragsdeskundige als bijzondere curator is of dat hij van mening is dat een advocaat deze rol beter kan vervullen (zie bijlage 1 t/m 7).

⁶⁵ Rechtspraak, *Visiedocument Rechtspraak (echt)scheiding ouders met kinderen* 2016, p. 20.

⁶⁶ Valenkamp, Sondorp & Van Montfoort 2017, p. 144 en 172. alsmede Smits e.a. 2017, p. 44-48 en p. 112.

⁶⁷ Rechtspraak, *Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW* 2014, p. 5.

Alle geïnterviewde rechters zijn het er unaniem over eens dat een gedragsdeskundige deze rol beter kan vervullen. Zij zijn met name enthousiast over de bijzondere curator/gedragsdeskundige, omdat gedragsdeskundigen een specifieke therapeutische opleiding hebben gevolgd, waardoor zij over het algemeen meer ervaring hebben in het spreken met kinderen en het achterhalen van de belangen van het kind. Bij advocaten ontbreekt het over het algemeen aan een dergelijke achtergrond. Bovendien zijn gedragsdeskundigen beter in staat om te oordelen over het gezinssysteem en prikken zij eenvoudiger patronen bij ouders en kinderen door dan advocaten. Voornoemde neemt niet weg dat er advocaten zijn die prima in staat zijn om als bijzondere curator op te treden, doordat zij hiervoor een specialisatie opleiding gevolgd hebben, dan wel voldoende ervaring hebben. Met name in juridische of niet-complexe geschillen kan een advocaat behulpzaam zijn. Bovendien ligt benoeming van een bijzondere curator/advocaat voor de hand, indien er namens de minderjarige een verzoek dient te worden gedaan. Rechters 4 en 5 benoemen eveneens de mogelijkheid tot een duo-benoeming, alhoewel beiden nimmer een duo-benoeming hebben gedaan.

Ook de geïnterviewde medewerkers van de Raad (juristen, gedragsdeskundigen en raadsonderzoekers) zijn van mening dat een bijzondere curator beter een gedragsdeskundige kan zijn dan een advocaat. Ook zij stellen over het algemeen dat gedragsdeskundigen een passende opleiding gevolgd hebben en dat zij meer inzicht hebben in het gezinssysteem en de heersende patronen bij ouders en kinderen. Bovendien hebben gedragsdeskundigen volgens hen meer kennis en ervaring op het gebied van de ontwikkeling van kinderen. De raadsonderzoekers zijn daarnaast van mening dat gedragsdeskundigen beter kunnen opkomen voor de belangen van het kind (zie bijlage 14 t/m 24). Juridisch deskundige 2 heeft echter een wat afwijkende mening. Hij stelt dat het voornamelijk van de situatie afhankelijk is wie van de twee (advocaat of gedragsdeskundige) het beste kan worden benoemd. Uit de interviews blijkt dat, alhoewel de medewerkers van de Raad allen een mening hebben over de persoon van de bijzondere curator, de meesten van hen weinig tot geen ervaring hebben met bijzondere curatoren.

Aan de geïnterviewde bijzondere curatoren is gevraagd of zij van mening zijn dat hun achtergrond goed aansluit bij de werkzaamheden die een bijzondere curator moet verrichten (zie bijlage 8 t/m 13). De geïnterviewde bijzondere curatoren zijn 3 curatoren met een juridische achtergrond – waarvan 1 curator (bijzondere curator 1) een opleiding tot bijzondere curator en specialisatieopleidingen op het gebied van o.a. ontwikkeling van kinderen en ouderonthechting heeft gevolgd – en 2 curatoren met een gedragswetenschappelijke achtergrond. Opvallend is dat allen van mening zijn dat hun achtergrond goed aansluit bij de werkzaamheden van een bijzondere curator. Bijzondere curator 1 stelt dat de werkzaamheden vanwege haar juridische kennis en kennis op het sociaal-emotioneel vlak goed aansluiten. Bijzondere curatoren 2 en 3 vinden het prettig dat zij over kennis beschikken op het gebied van gezinssystemen en ontwikkeling/moeilijkheden van kinderen in complexe scheidingssituaties. Bovendien stelt bijzondere curator 3 dat haar kennis op het gebied van methoden van onderzoek haar helpt bij het opstellen van rapportages. Bijzondere curatoren 4 en 5 geven aan dat hun juridische achtergrond goed aansluit bij de werkzaamheden. Bijzondere curator 5 stelt dat haar achtergrond goed aansluit, omdat een advocaat proceshandelingen kan verrichten en een pedagoog niet. Hierbij moet opgemerkt worden dat bijzondere curator 1 het afgelopen jaar niet als bijzondere curator is benoemd, vanwege haar docentschap bijzondere curator en bijzondere curator 4 en 5 slechts zijn benoemd in 1:212-zaken. Bijzondere curator 2 geeft aan dat zij geen 1:212-zaken behandelt, omdat zij dit soort zaken beter geschikt acht voor advocaten.

Een familielid/vriend als bijzondere curator

Aangezien een rechter in principe eenieder kan benoemen tot bijzondere curator is aan de geïnterviewden eveneens de vraag voorgelegd of zij voorstander zijn van het benoemen van een familielid/vriend als bijzondere curator.

Zowel de geïnterviewde rechters als bijzondere curatoren geven aan hier geen voorstander van te zijn. Zij zijn van mening dat familieleden/vrienden over het algemeen niet over de juiste kennis en kunde beschikken. Bovendien zijn zij van mening dat familieleden/vrienden niet voldoende onpartijdig/neutraal in het geschil kunnen staan, daar zij loyaal zijn aan (een van) de ouders.

Bij de medewerkers van de Raad zijn de meningen verdeeld. Opvallend is dat met name de gedragsdeskundigen voordelen zien in het benoemen van een familielid/vriend als bijzondere curator. Met name omdat een familielid/vriend als vertrouwenspersoon van de minderjarige kan dienen. Wel zijn voornoemde gedragsdeskundigen van mening dat van te voren moet komen vast te staan dat deze persoon voldoende onafhankelijk/neutraal is. Slechts één gedragsdeskundige is absoluut geen voorstander van het benoemen van een familielid/vriend, omdat deze niet neutraal is. Bij de raadsonderzoekers is het precies andersom. Van de raadsonderzoekers is slechts één raadsonderzoeker van mening dat een familielid/vriend dat zou kunnen. De overige raadsonderzoekers sluiten zich aan bij de mening van de rechters. Ook de juridisch deskundigen zijn van mening dat een familielid/vriend niet voldoende onpartijdig is.

3.3 Benoeming van een bijzondere curator ex art. 1:250 BW

In paragraaf 3.1 is al kort naar voren gekomen dat een rechter een bijzondere curator slechts kan benoemen, indien er sprake is van een wezenlijk conflict tussen de minderjarige en zijn (gezaghebbende) ouders. Uit de parlementaire geschiedenis evenals uit de uitspraak van het Gerechtshof Amsterdam d.d. 9 februari 2010 blijkt dat van een wezenlijk conflict eveneens sprake is indien een kind in de knel raakt door onder andere echtscheidingsproblematiek van de ouders.⁶⁸ Een bijzondere curator ex art. 1:250 BW kan worden benoemd in een lopende echtscheidingsprocedure (nieuwe conflictscheiding) of procedure met gezag/omgangsgeschil tussen ouders (oude, langdurige conflictscheiding) waarbij de communicatie tussen ouders conflictueus verloopt en ernstig vastzit. In een echtscheidingsprocedure is de bijzondere curator o.a. bevoegd een rol te spelen bij de totstandkoming van het ouderschapsplan, door ouders te wijzen op de belangen en rechten van het kind. Mocht voorgaande niet tot het gewenste resultaat leiden, dan kan de bijzondere curator de rechter verzoeken een regeling te treffen op grond van art. 1:253a en/of 377g BW.⁶⁹

Bovendien kan een bijzondere curator worden benoemd – en is er dus sprake van een voldoende wezenlijk conflict – indien er sprake is van een ernstig loyaliteitsconflict bij het kind of (beginnende) ouderverstoting bij het kind ten opzichte van een van de ouders. Maar ook indien het kind een brief stuurt aan de (kinder-)rechter met een verzoek dat betrekking heeft op gezag/hoofdverblijf/contact met de niet-verzorgende ouder of indien een rechter snel informatie nodig heeft om een (vervolg)beschikking te kunnen nemen en de positie van het kind nog onderbelicht is gebleven.⁷⁰

Ook al kunnen voornoemde conflicten tot benoeming leiden, toch is de rechter hier niet toe gehouden. Immers, aan de rechter komt een grote mate van beoordelingsvrijheid toe bij het al dan niet benoemen van een bijzondere curator.⁷¹ Om die reden is het op voorhand niet altijd duidelijk wanneer een rechter overgaat tot benoeming van een bijzondere curator. Bovendien geeft rechter 5 aan dat, alhoewel het belangencriterium van art. 1:250 BW strikt oogt, dit in de praktijk ruim wordt uitgelegd. Zo wordt er al een bijzondere curator benoemd indien de rechtbank van mening is dat een kind beter moet worden gehoord, dan wel indien de rechter meer informatie nodig heeft om een goede beslissing te kunnen nemen.

⁶⁸ *Kamerstukken II* 2006/07, 30145, 6, P. 22. alsmede Hof Amsterdam 9 februari 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BL5778.

⁶⁹ *Kamerstukken II* 2006/07, 30145, 6, P. 22. alsmede Rechtspraak, *Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW* 2014, p. 8.

⁷⁰ Valenkamp, Sondorp & Van Montfoort, p. 44-45. De onderzoeker roept eveneens paragraaf 2.3 in herinnering.

⁷¹ HR 23 november 2012, ECLI:NL:HR:2012:BY3968. (zie r.o. 3.5) alsmede HR 3 mei 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY4107. (zie tevens r.o. 3.5)

Dit blijkt overigens ook uit de overwegingen van de rechters om een bijzondere curator te benoemen. Hieronder wordt allereerst uiteengezet welke overwegingen de geïnterviewde rechters doen besluiten om in het belang van het kind een bijzondere curator te benoemen. Daarna wordt bekeken in hoeverre er een lijn te ontdekken valt in de overwegingen die rechters maken in de geanalyseerde jurisprudentie.

3.3.1 Uitkomsten interviews

Belang van het kind

Niet alleen aan de rechters, maar ook aan de bijzondere curatoren zijn de volgende vragen voorgelegd: “Wanneer vindt u het in het belang van het kind noodzakelijk om een bijzondere curator te benoemen?” en “Wanneer bent u van mening dat het niet in het belang van het kind is om een bijzondere curator te benoemen?”. Hierbij dient opgemerkt te worden dat voornoemde vragen aanvullend met: “dan wel advies aan de Raad voor de Kinderbescherming te vragen” aan de rechters zijn voorgelegd. Uit de interviews komt naar voren dat rechters het met name van belang vinden om een bijzondere curator/de Raad om advies te vragen, indien de ouders lijnrecht tegenover elkaar staan of de belangen van het kind door beide ouders uit het oog worden verloren, omdat ouders hun eigen belang vooropstellen of omdat het belang van het kind niet voldoende duidelijk is. Andere factoren die een rol zouden kunnen spelen betreffen problematiek aan de zijde van ouders en/of het kind – zoals loyaliteitsproblematiek en communicatieproblemen – en indien het vragen van advies aan de Raad/een bijzondere curator leidt tot minder strijd. De rechters achten het *niet* in het belang van het kind om een bijzondere curator te benoemen, dan wel de Raad om advies te vragen, indien dit tot meer strijd leidt, er reeds voldoende hulpverlening in het gezin aanwezig is en de feiten en omstandigheden voldoende duidelijk zijn voor de rechter om een beslissing te kunnen nemen. Rechter 2 acht het bovendien niet in het belang van het kind indien de situatie nog via een lichtere/makkelijkere weg kan worden opgelost, bijvoorbeeld met behulp van het vrijwillig kader of via mediation. Volgens rechter 3 vragen bepaalde ouders om een bijzondere curator om het proces te vertragen of omdat die ouder het niet eens is met de wending die de zaak gaat nemen. Hiervoor dient dan ook te worden gewaakt. Rechter 5 stelt niet zozeer te kijken of hij het in het belang van het kind noodzakelijk/niet noodzakelijk vindt, maar of hij het advies van een van de partijen nodig heeft om een goede beslissing te kunnen nemen.

De bijzondere curatoren achten het in het belang van het kind om een bijzondere curator te benoemen indien er sprake is van een belangenconflict tussen ouder en kind, dan wel indien het kind klem komt te zitten tussen beide ouders ten gevolge van hun onderlinge strijd. Andere factoren die benoeming rechtvaardigen betreffen verwaarlozing van het kind, indien er reeds (veel) hulpverleningstrajecten geweest zijn, maar die niet hebben mogen baten of wanneer de stem van het kind onvoldoende belicht is. Bijzondere curator 5 is zelfs van mening dat het benoemen van een bijzondere curator in alle zaken waarin kinderen betrokken zijn van belang kan zijn. De bijzondere curatoren achten het *niet* in het belang van het kind indien ouders in staat zijn om zelfstandig hun geschillen op te lossen of indien de situatie via een lichtere/makkelijkere weg kan worden opgelost. Bijzondere curator 1 acht het tevens niet in het belang van het kind om een bijzondere curator te benoemen, indien de Raad reeds betrokken is. Bijzondere curatoren 3 en 5 kunnen geen voorbeeld noemen waarin het niet in het belang van het kind zou zijn. Opvallend is dat de verschillende bijzondere curatoren heel uiteenlopend antwoorden, terwijl de rechters een meer eenduidig antwoord geven.

Overwegingen om een bijzondere curator te benoemen

Aan de rechters is bovendien gevraagd welke overwegingen hen doen besluiten om een bijzondere curator te benoemen. Benoeming geschiedt met name omdat de stem van het kind onvoldoende belicht is en/of het noodzakelijk is dat iemand opkomt voor de belangen van de minderjarige.

Bovendien wordt voor een bijzondere curator ‘gekozen’ op het moment dat het een redelijk concreet geschil betreft en het noodzakelijk is dat er snel duidelijkheid wordt geschapen voor het kind en zijn ouders.⁷² Ingeval de Raad/GI reeds in beeld is/is geweest, maar dit niet mag/heeft mogen baten, kan dit eveneens een overweging vormen om een bijzondere curator te benoemen. Ook communicatie- en/of loyaliteitsproblematiek kunnen tot benoeming van een bijzondere curator leiden. Voornoemde geldt eveneens voor verzoeken van kinderen via de informele rechtsingang.

Daarnaast kan een overweging vormen dat er onderzoek door een bijzondere curator/gedragsdeskundige dient plaats te vinden naar het gezinssysteem. Rechter 4 benoemt dat leeftijd en imago eveneens een rol kunnen spelen. Zij bepaalt onder andere aan de hand van de leeftijd van het kind of zij de Raad om advies vraagt dan wel een bijzondere curator benoemt. Naarmate het kind ouder wordt (vaak negen jaar of ouder) benoemt zij vaker een bijzondere curator. Wat betreft het imago stelt rechter 4 dat ouders zich vaak beter kunnen vinden in het advies van een bijzondere curator dan in het advies van de Raad, omdat de Raad dreigender overkomt (ouders zijn o.a. bang de regie over hun kinderen te verliezen). Rechter 6 sluit hier min of meer op aan door te stellen dat een bijzondere curator in staat is om met de ouders tot een oplossing te komen, aangezien een bijzondere curator vaak over een mediation achtergrond beschikt. Dit vormt voor haar een overweging om een bijzondere curator te benoemen.

3.3.2 Uitkomsten jurisprudentieonderzoek

Voornoemde opvattingen komen deels terug in de geanalyseerde jurisprudentie. Uit de uitspraken blijkt dat de volgende factoren een rol spelen bij de benoeming van een bijzondere curator:

1. de ouders zijn niet in staat hun eigen belangen ondergeschikt te maken aan het belang van de minderjarige;
2. de ouders hebben een tegengesteld beeld over de belangen van de minderjarige;
3. de belangen van de minderjarige zijn onvoldoende duidelijk;
4. er is sprake van (ernstige) scheidingsproblematiek;⁷³
5. er is sprake van loyaliteitsproblematiek bij de minderjarige;
6. de ouders kampen met (ernstige) communicatieproblemen.

Voorts valt uit de uitspraken op te maken dat een combinatie van factoren noodzakelijk is om een bijzondere curator te benoemen. Het betreft dan een combinatie van enerzijds een vorm van belangenstrijd (punt 1 t/m 3) en anderzijds een vorm van andere problematiek (punt 4 t/m 6).⁷⁴ Indien er slechts sprake is van problematiek als genoemd in punt 4 t/m 6, maar de belangen van de minderjarige voldoende duidelijk zijn of er geen sprake is van een belangenstrijd tussen de ouders en de minderjarige, dan wordt een verzoek tot benoeming – blijkens de geanalyseerde jurisprudentie – van een bijzondere curator afgewezen.⁷⁵

⁷² ‘Gekozen’ wordt hier uitdrukkelijk tussen aanhalingstekens gezet. Rechter 1 benoemt immers terecht dat het in principe geen keuze betreft, maar heel contextgebonden is.

⁷³ Onder ernstige scheidingsproblematiek wordt door de geïnterviewde rechters, raadsonderzoekers, gedragsdeskundigen, juristen en bijzondere curatoren verstaan: indien de echtscheidingsstrijd van de ouders ervoor zorgt dat het kind dusdanig knel komt te zitten tussen de ouders, dat er een ontwikkelingsbedreiging voor het kind ontstaat (bijvoorbeeld het ontwikkelen van loyaliteitsproblematiek).

⁷⁴ Zie voor uitspraken waarin een combinatie van de genoemde factoren tot (ambtshalve) benoeming van een bijzondere curator hebben geleid: Rechtbank Gelderland 5 december 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:6912., Rechtbank Limburg 15 maart 2017, ECLI:NL:RBLIM:2017:2744., Rechtbank Midden-Nederland 26 april 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:2102., Hof Arnhem-Leeuwarden 13 april 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:3246., Hof Arnhem-Leeuwarden 11 juli 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:5980., Hof 's-Hertogenbosch 16 maart 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:1032., Hof 's-Hertogenbosch 21 september 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:4087., Hof 's-Hertogenbosch 8 februari 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:528., Hof 's-Hertogenbosch 15 maart 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:1145.

⁷⁵ Zie voor uitspraken waarin een verzoek tot benoeming van een bijzondere curator door vader/moeder is afgewezen: Rechtbank Amsterdam 1 februari 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:524., Hof Amsterdam 25 april 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:1602., Hof Amsterdam 8 augustus 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:3239., Hof Arnhem-Leeuwarden 12 januari 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:189., Hof Arnhem-Leeuwarden 31 januari 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:686., Hof Arnhem-Leeuwarden 4 mei 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:3846., Hof Arnhem-Leeuwarden 8 juni 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:4855., Hof Arnhem-Leeuwarden 10 augustus 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:6983., Hof 's-Hertogenbosch 4 mei 2017,

Uit de uitspraken is gebleken dat de rechter de belangen van een minderjarige voldoende duidelijk acht, indien hij ter zitting voldoende is geïnformeerd door de Raad voor de Kinderbescherming, dan wel indien de belangen van de minderjarige anderszins uit de stukken en het verhandelde ter zitting blijken.⁷⁶

Men kan zich bovendien afvragen of benoeming van een bijzondere curator raadzaam is indien er reeds meerdere hulpverlenende instanties bij het gezin betrokken zijn. Uit de uitspraak van het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden van 10 augustus 2017 blijkt dat de rechter het niet in het belang van de minderjarige acht een bijzondere curator te benoemen, aangezien er reeds voldoende professionals bij het gezin betrokken zijn. Bovendien verzoekt het hof in voornoemd geval de Raad om een aanvullend onderzoek in te stellen.⁷⁷ Zoals reeds in paragraaf 3.3.1 naar voren gekomen is, blijkt ook uit de interviews met rechters dat niet snel tot benoeming wordt overgegaan indien er reeds voldoende hulpverlening bij het gezin betrokken is. Dit is slechts anders indien de betrokken hulpverlening niet in staat is de problemen te verhelpen.

Ook al valt uit de geanalyseerde jurisprudentie en de interviews met verschillende rechters een bepaalde lijn te ontdekken betreffende de gevallen waarin een bijzondere curator wordt benoemd, toch hanteren de geïnterviewde rechtbanken geen concreet beleid ten opzichte van die benoeming. De meeste rechters stellen dat dit contextgebonden is. Binnen bepaalde rechtbanken vindt er wel intern overleg plaats, zodat collega-rechters op de hoogte zijn wanneer men 'kiest' voor een bijzondere curator, dan wel voor de Raad. Bovendien zijn er ontwikkelingen gaande wat betreft het eerder en vaker benoemen van een bijzondere curator.

3.4 Conclusie

De bijzondere curator ex art. 1:250 BW heeft de mogelijkheid om een minderjarige zowel in als buiten rechte te vertegenwoordigen. Dit betekent dat een bijzondere curator zowel voor de belangen en de stem van de minderjarige op kan komen in een (lopende) procedure, dan wel kan proberen het geschil in der minne te schikken. Om een bijzondere curator te kunnen benoemen, dient er in beginsel sprake te zijn van een (ernstige) belangenstrijd tussen de ouders waardoor het kind klem komt te zitten of van een belangenstrijd tussen de ouders en het kind. Bovendien dient er sprake te zijn van een wezenlijk conflict. Uit de interviews met verschillende rechters blijkt dat voornoemde vereisten niet altijd heel strikt worden toegepast.

Aan de persoon van de bijzondere curator worden wettelijk geen eisen gesteld. Dit betekent dat in principe eenieder tot bijzondere curator kan worden benoemd. Wel heeft de Klankbordgroep Bijzondere Curator een profiel geschetst, waaraan een bijzondere curator volgens hen zou moeten voldoen betreffende kennis/expertise, vaardigheden/competenties en (opleidings-)niveau.

Ook al werden voorheen voornamelijk advocaten tot bijzondere curator benoemd, uit de verschillende interviews met rechters blijkt dat er een verschuiving gaande is. Alle geïnterviewde rechters pleiten voor de gedragsdeskundige als bijzondere curator. Dit geldt eveneens voor de geïnterviewde medewerkers van de Raad. In bepaalde rechtbanken worden over het algemeen slechts gedragsdeskundigen als bijzondere curator benoemd.

ECLI:NL:GHSHE:2017:1923., Hof 's-Hertogenbosch 6 juli 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3062., Hof 's-Hertogenbosch 18 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3646.

⁷⁶ Zie voor uitspraken waarin de rechtbank zich, al dan niet door advies van de Raad, voldoende geïnformeerd zag: Hof Arnhem-Leeuwarden 4 mei 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:3846., Hof 's-Hertogenbosch 4 mei 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:1923., Hof 's-Hertogenbosch 6 juli 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3062., Hof 's-Hertogenbosch 18 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3646.

⁷⁷ Hof Arnhem-Leeuwarden 10 augustus 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:6983. (zie r.o. 5.14) Maar ook Hof 's-Hertogenbosch 5 oktober 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:4266. Ook al is er in deze zaak sprake is van strijd tussen de grootouders (vaderzijde) en de moeder in plaats van strijd tussen de ouders, heeft het gerechtshof in deze zaak eveneens overwogen dat er al voldoende hulpverlening bij het gezin betrokken was, waardoor benoeming van een bijzondere curator niet in het belang van het kind was.

Opvallend is wel dat alle geïnterviewde bijzondere curatoren – bestaande uit juristen en gedragsdeskundigen – van mening zijn dat hun achtergrond goed aansluit bij de werkzaamheden van een bijzondere curator.

Aangezien de rechter een grote mate van beoordelingsvrijheid heeft bij het al dan niet benoemen van een bijzondere curator, is aan de rechters en bijzondere curatoren gevraagd wanneer zij het in het belang van het kind noodzakelijk achten om een bijzondere curator te benoemen. Bovendien is aan de hand van de interviews met rechters en de geanalyseerde jurisprudentie bekeken welke overwegingen een rechter doen besluiten om tot benoeming van een bijzondere curator ex art. 1:250 BW over te gaan. Rechters en bijzondere curatoren vinden het met name van belang om een bijzondere curator te benoemen als er sprake is van een belangenconflict (ouders staan lijnrecht tegenover elkaar), waardoor de kinderen klem komen te zitten tussen beide ouders. Zij achten het niet van belang om een bijzondere curator te benoemen indien ouders zelf in staat zijn om constructieve afspraken te maken. Uit de interviews blijkt dat de voornaamste overwegingen om een bijzondere curator te benoemen toezien op het geven van een stem aan het kind, te zorgen dat de belangen van het kind worden behartigd en dat er op korte termijn een beslissing kan volgen. Uit het jurisprudentieonderzoek blijkt dat er enerzijds sprake dient te zijn van een belangenstrijd en anderzijds van andersoortige problematiek. Een verzoek tot benoeming van een bijzondere curator wordt in alle geanalyseerde uitspraken afgewezen indien de belangen van het kind voldoende duidelijk zijn of als er geen sprake is van een concrete belangenstrijd. Ook het gegeven dat er reeds meerdere hulpverlenende instanties bij een gezin betrokken zijn, kan ertoe leiden dat een verzoek tot benoeming van een bijzondere curator wordt afgewezen.

Hoofdstuk 4 De Raad voor de Kinderbescherming ex art. 810 Rv

In het vorige hoofdstuk is reeds besproken hoe het instituut van de bijzondere curator ex art. 1:250 BW geregeld is. Besproken zijn de mogelijkheden voor de bijzondere curator in G&O-zaken, de eisen die wet- en regelgeving aan de persoon van de bijzondere curator stellen, de overwegingen die een rechter doen besluiten een bijzondere curator te benoemen en het beeld dat bij geïnterviewden heerst over de persoon van de bijzondere curator. In dit hoofdstuk wordt de adviserende rol van de Raad voor de Kinderbescherming ex art. 810 Rv uiteengezet. De rechter kan immers ook de Raad voor de Kinderbescherming om advies vragen in een conflictscheiding. In paragraaf 4.1 worden allereerst de taak en de mogelijkheden van de Raad in G&O-zaken geschetst. In paragraaf 4.2 zal aan bod komen welke eisen wet- en regelgeving aan de organisatie van de Raad stellen. Vervolgens zal in paragraaf 4.3 besproken worden welke overwegingen een rechter doet besluiten tot het benoemen van de Raad in G&O-zaken. Tot slot zal in paragraaf 4.4 een conclusie volgen.

4.1 De (wettelijke) mogelijkheden van de Raad in G&O-zaken

De Raad is het belangrijkste Nederlandse overheidsorgaan op het terrein van justitiële jeugdzorg. Zijn belangrijkste taak bestaat uit het opkomen voor kinderen en jongeren van wie het recht op een gezonde en evenwichtige ontwikkeling en uitgroei naar zelfstandigheid wordt bedreigd.⁷⁸ Ingevolge art. 1:238 lid 2 BW bepaalt de wet de verdere taken en bevoegdheden van de Raad. Deze taken bestaan uit een beschermende taak, een adviserende taak, een strafrechtelijke taak en taken op het gebied van afstand, screening, adoptie en afstamming. Een meer afgeleide taak betreft de toezichthoudende taak van de Raad bij bijvoorbeeld de beëindiging van een ondertoezichtstelling.⁷⁹ Voornoemde taken voert de Raad uit namens de minister van Justitie. In dit onderzoeksrapport zal slechts de adviserende taak van de Raad verder uiteengezet worden, daar de overige taken de strekking van dit onderzoek te buiten gaan.

Krachtens art. 1:239 lid 1 BW is de Raad bevoegd op te treden ten behoeve van zowel Nederlandse als niet-Nederlandse minderjarigen die in Nederland hun woonplaats, laatste woonplaats of hun werkelijk verblijf hebben. Daarnaast is de Raad bevoegd op te treden namens Nederlandse minderjarigen die in Nederland noch woonplaats, noch verblijfplaats, noch werkelijk verblijf hebben (art. 1:239 lid 4 BW).

Uit art. 1:238 lid 3 BW blijkt dat de Raad op verzoek of uit eigen beweging autoriteiten en instellingen advies kan geven. Voornoemde adviserende taak wordt verder uitgewerkt in art. 810 Rv. In beginsel beziet de Raad in elk concreet geval of hij de rechter schriftelijk zal adviseren of ter terechtzitting zal verschijnen. Als de Raad reeds aan de rechter advies heeft uitgebracht, is hij altijd aanwezig op de zitting.⁸⁰ De Raad kan slechts adviseren, indien hij een afschrift van het verzoekschrift ontvangt en tijdig op de hoogte wordt gesteld van het tijdstip van de terechtzitting (art. 810 lid 3 Rv).⁸¹

Sinds 2015 is de Raad aanwezig bij elke initiële scheidingsbehandeling op de rechtbank en verstrekt daar gevraagd en ongevraagd advies m.b.t. het kind. De Raad is eveneens op verzoek van de rechter aanwezig op gezags- en omgangszittingen en andere zittingen waar complexe scheidingsproblematiek wordt behandeld en waar de Raad (nog) niet in heeft gerapporteerd. De Raad kan dan ook op basis van de feiten en omstandigheden die uit de processtukken en het verhandelde ter terechtzitting blijken, de rechtbank ter zitting van advies voorzien. Indien de Raad ter zitting adviseert, kan hij eveneens adviseren dat er een raadsonderzoek dient plaats te vinden.

⁷⁸ Vlaardingerbroek e.a. 2014, p. 353.

⁷⁹ Bruning, Liefwaard & Vlaardingerbroek 2016, p. 357.

⁸⁰ *Kamerstukken II* 2016/17, 33836, 19, blg-800164, *Balans Uitvoeringsplan Verbeteren situatie kinderen in een 'vechtscheiding'* 2017, p. 8.

⁸¹ Nauta 2015, p. 1.

Bovendien kan de Raad tijdens de terechtzitting een raadsinterventie in de vorm van een schorsing plegen, waarin met ouders wordt getracht tot overeenstemming te komen met betrekking tot de beslissingen over hun kinderen.⁸²

Raadsonderzoek en rapportage

Op verzoek van de rechter kan de Raad advies geven naar aanleiding van een door de Raad ingesteld raadsonderzoek. In de verzoeken van de rechtbank om een raadsonderzoek is over het algemeen sprake van ernstige scheidingsproblematiek waarin heftige conflicten tussen ouders, zoals huiselijk geweld, een rol kunnen spelen.⁸³ Het verzoek tot advies wordt allereerst bij de Raad gescreend. Indien uit de screening naar voren komt dat het raadsonderzoek geen meerwaarde heeft, dan overlegt de Raad met de rechtbank/het gerechtshof of hij tot onderzoek overgaat. Het uitgangspunt van de Raad is dat hij in principe altijd een onderzoek verricht indien een rechter daarom verzoekt.⁸⁴

De onderzoeksvraag van de Raad bestaat uit een hoofdvraag, twee standaardvragen en twee afwegingen. De hoofdvraag betreft het juridische onderwerp waarover de rechter om advies vraagt. Voornoemde hoofdvraag betreft een van de volgende onderwerpen: voorlopige voorzieningen betreffende gezag en/of omgang, gezag, hoofdverblijf, verdeling van de zorg- en opvoedingstaken, omgang of informatie en consultatie.⁸⁵ De Raad beantwoordt slechts vragen die betrekking hebben op een van de voornoemde onderwerpen. Indien de rechter een 'losse' vraag stelt wordt deze vraag niet beantwoord, maar wordt slechts een bredere onderzoeksvraag onderzocht die betrekking heeft op een van de voornoemde onderwerpen. Indien de rechter de Raad bijvoorbeeld verzoekt om proefcontacten te beleggen of een gesprek met een minderjarige te voeren, dan betreft de bredere onderzoeksvraag naar alle waarschijnlijkheid de mogelijkheid tot omgang of de verdeling van de zorg- en opvoedingstaken.⁸⁶ De Raad gaat in dat geval dus niet over tot het beleggen van deze proefcontacten (immers losse vraag). De twee standaardvragen betreffen vragen over de hulpverlening en de noodzaak tot het instellen van een onderzoek naar een kindbeschermsmaatregel. De Raad is immers bevoegd ambtshalve een G&O-onderzoek uit te breiden naar een kindbeschermsonderzoek indien de veiligheid van de minderjarige daarom vraagt.⁸⁷ Tot slot maakt de Raad twee afwegingen betreffende de mogelijkheden en belemmeringen van de minderjarige in de scheidingscontext en de mogelijkheden en belemmeringen van de ouders in de scheidingscontext.⁸⁸

Voor alle raadsonderzoeken geldt dat het belang van het kind de eerste overweging vormt. Tijdens het onderzoek kijkt de Raad naar de ontwikkeling van het kind, de opvoeding in de scheidingscontext, de hulpverleningsgeschiedenis en de hulpverleningsperspectieven.⁸⁹ Dit doet de Raad door gesprekken te voeren met minderjarige(n), ouders en andere informanten (bijvoorbeeld school, hulpverleners etc.). In de gesprekken met de ouders wijst de Raad ouders op hun verantwoordelijkheid om een duurzame regeling te treffen waarbij de relatie van de minderjarige met beide ouders wordt behouden.⁹⁰ Naar aanleiding van het verrichte onderzoek stelt de Raad een rapport op. Dit rapport komt tot stand onder gedeelde verantwoordelijkheid van een multidisciplinair team van in elk geval een raadsonderzoeker en een gedragsdeskundige.⁹¹ In de praktijk wordt ook een juridisch deskundige bij het multidisciplinair overleg betrokken en om advies gevraagd. De onderzoeksresultaten en het advies worden met de ouders en de minderjarige(n) besproken.

⁸² Kamerstukken II 2016/17, 33836, 19, blg-800164, *Balans Uitvoeringsplan Verbeteren situatie kinderen in een 'vechtscheiding'* 2017, p. 8.

⁸³ Raad voor de Kinderbescherming, *Protocol Gezag en omgang na scheiding* 2016, p. 7.

⁸⁴ Raad voor de Kinderbescherming, *Werkprocesbeschrijving onderzoek G&O* 2013, p. 1-2.

⁸⁵ Raad voor de Kinderbescherming, *Protocol Gezag en omgang na scheiding* 2016, p. 6.

⁸⁶ Raad voor de Kinderbescherming, *Handleiding Methode raadsonderzoek G&O* 2011, p. 28.

⁸⁷ Raad voor de Kinderbescherming, *Het kwaliteitskader van de Raad voor de Kinderbescherming* 2016, p. 7-8.

⁸⁸ Raad voor de Kinderbescherming, *Handleiding Methode raadsonderzoek G&O* 2011, p. 5.

⁸⁹ Raad voor de Kinderbescherming, *Handleiding Methode raadsonderzoek G&O* 2011, p. 5.

⁹⁰ Raad voor de Kinderbescherming, *Protocol Gezag en omgang na scheiding* 2016, p. 7.

⁹¹ Bruning, Liefwaard & Vlaardingerbroek 2016, p. 360.

Vervolgens wordt het conceptrapport ter inzage aan de ouders en eventueel de minderjarige(n) gezonden en worden zij in de gelegenheid gesteld om opmerkingen/aanvullingen op de inhoud van het raadsrapport te geven. Het definitieve rapport, waaruit het advies van de Raad blijkt, wordt tot slot aan de rechtbank overlegd.⁹²

4.2 De organisatie van de Raad voor de Kinderbescherming

Op grond van art. 1:238 lid 5 BW wordt bij algemene maatregel van bestuur o.a. de organisatie van de Raad geregeld. Uit art. 2 Organisatiebesluit Raad voor de Kinderbescherming 2015 blijkt dat de Raad in 10 regio's werkzaam is. Binnen deze regio's voeren een of meer locaties de wettelijke taken van de Raad uit. Art. 1:239 lid 2 BW bepaalt dat ten behoeve van de minderjarigen die binnen een arrondissement hetzij hun woonplaats of laatste woonplaats, hetzij hun werkelijk verblijf hebben, de in dat arrondissement aanwezige werkeenheden van de Raad optreden.

4.2.1 Kwaliteit van de organisatie van de Raad

Indien de Raad overgaat tot een raadsonderzoek alvorens hij de rechtbank adviseert, informeert de Raad allereerst de minderjarige(n) en zijn ouders over de werkwijze van de Raad en over de verwachte duur van het onderzoek. Om het onderzoek uit te kunnen voeren, dient de Raad met verschillende partijen in gesprek te gaan. Indien de Raad besluit dat informatie bij derden moet worden ingewonnen, dienen de ouders hiervoor in principe een toestemmingsverklaring te tekenen. Mochten de ouder(s) hun toestemming niet verlenen terwijl de Raad het wel noodzakelijk acht dat bepaalde informanten worden gehoord, dan hoort hij deze informanten toch. In dat geval kan de Raad dus voorbijgaan aan de toestemming van de ouders. Daarna stelt hij de ouders hierover in kennis en motiveert hij zijn keuze in het onderzoeksrapport. De informant wordt op de hoogte gesteld van het feit dat de ouders hun toestemming niet hebben verleend.⁹³

Bij de besluitvorming in het raadsonderzoek zijn minimaal twee raadsmedewerkers betrokken. De Raad werkt multidisciplinair, inhoudende dat gedragsdeskundigen en juridisch deskundigen om advies kunnen worden gevraagd. Interne overleggen tussen collega's en/of verschillende disciplines worden geregistreerd in het Kinderbescherming Bedrijfs Processen Systeem (KBPS). Een raadsmedewerker voert het raadsonderzoek uit conform zijn beroepsstandaard en tekent hiervoor het rapport. Uiteindelijk tekent de directeur namens de Raad voor de definitieve beslissing die volgt uit het onderzoek. Ouders en minderjarige(n) hebben in beginsel vijf dagen de tijd om het conceptrapport van de Raad in te zien en daarop te reageren. Minderjarigen onder de twaalf jaar worden om pedagogische redenen in principe in een gesprek geïnformeerd over de inhoud van het conceptrapport. Minderjarigen tussen de twaalf en zestien jaar krijgen minimaal hun gedeelte van het onderzoeksrapport ter inzage toegestuurd. De reacties van ouder(s) en minderjarige(n) worden in het raadsrapport opgenomen. Ieder onderzoek wordt afgesloten met een gesprek met ouders en de minderjarige(n), tenzij het belang van de minderjarige(n) dit niet toelaat of de ouders en de minderjarige(n) dit niet wenselijk achten.⁹⁴ Op het moment dat een belanghebbende van mening is dat een medewerker van de Raad tekortgeschoten is in zijn werkzaamheden, kan de belanghebbende hierover zowel intern bij de Raad als extern bij de klachtencommissie klagen.⁹⁵

4.2.2 De achtergrond van raadsmedewerkers

Bij de Raad zijn o.a. sociaalpedagogisch opgeleide maatschappelijk werkenden, gedragswetenschappelijk opgeleide deskundigen en juridisch deskundigen werkzaam.⁹⁶

⁹² Raad voor de Kinderbescherming, *Protocol Gezag en omgang na scheiding* 2016, p. 9.

⁹³ Raad voor de Kinderbescherming, *Het kwaliteitskader van de Raad voor de Kinderbescherming* 2016, p. 7-8.

⁹⁴ Raad voor de Kinderbescherming, *Het kwaliteitskader van de Raad voor de Kinderbescherming* 2016, p. 8-9.

⁹⁵ Zie Raad voor de Kinderbescherming, *Interne klachtenregeling van de Raad voor de Kinderbescherming* 2017 en Besluit externe klachtencommissie Raad voor de Kinderbescherming.

⁹⁶ Vlaardingerbroek e.a. 2014, p. 362.

Voor de functie van raadsonderzoeker is het vereist dat diegene minimaal beschikt over een relevant hbo-diploma (bijvoorbeeld Social Studies met uitstroomprofiel jeugd) en beschikt over een BIG- of SKJ-registratie jeugdzorgwerker. Voor de functie van gedragsdeskundige is vereist dat men beschikt over een afgeronde wo-opleiding (ontwikkelings-)psychologie of orthopedagogiek met diagnostische bevoegdheid. Bovendien is het van belang dat de gedragswetenschapper BIG- of SKJ-geregistreerd gedragswetenschapper is. Van de juridisch deskundigen wordt verwacht dat zij de opleiding rechten op wo-niveau hebben afgerond met bij voorkeur het specialisme familie-, jeugd-, en/of strafrecht.⁹⁷

4.3 Verzoek tot advies aan de Raad voor de Kinderbescherming ex art. 810 Rv

Zoals reeds eerder benoemd kan de rechter op grond van art. 810 lid 1 Rv in zaken betreffende minderjarigen, indien hij dit met het oog op de beoordeling van de belangen van de minderjarige noodzakelijk acht, het advies van de Raad voor de Kinderbescherming inwinnen. De rechter kan de Raad niet om advies vragen in zaken betreffende het vermogen van de minderjarige.⁹⁸ De rechter hoeft niet op voorhand te beslissen of het noodzakelijk is het advies van de Raad in te winnen. Hij kan in elke stand van het geding de Raad daartoe oproepen. De rechter kan de Raad slechts om advies vragen in het kader van het reeds – door ouders – ingediende verzoekschrift. Mocht de Raad ter zitting niet aanwezig zijn, terwijl de rechter van mening is dat advies gewenst is, dan kan de rechter de zaak aanhouden en de Raad alsnog om advies vragen.⁹⁹

Daar waar de rechter in het verleden verplicht was de Raad om advies te vragen in o.a. alle zaken betreffende het gezag over minderjarigen en de omgang met minderjarigen, betreft dit heden ten dage een facultatieve bevoegdheid van de rechter. Om die reden kan van te voren niet altijd duidelijk worden vastgesteld in welke gevallen een rechter de Raad om advies vraagt. Uit de memo 'Aanpak 'vechtscheidingen' binnen de Raad voor de Kinderbescherming' blijkt dat in bijna alle zaken waarin de Raad om advies wordt gevraagd, sprake is van ernstige – en vaak ook chronische – conflicten tussen ouders en/of huiselijk geweld en/of psychische/psychiatrische problematiek van de ouders. In de meeste gevallen wordt de ontwikkeling van kinderen in meer of mindere mate bedreigd.¹⁰⁰ Mocht de rechter niet overgaan tot een verzoek om advies, dan kan de Raad ex art. 810 lid 2 Rv op eigen beweging zijn mening schriftelijk aan de rechter kenbaar maken of ter zitting verschijnen, indien de Raad dit met het oog op de beoordeling van de belangen van de minderjarige noodzakelijk acht.

4.3.1 Uitkomsten interviews

Belang van het kind

In hoofdstuk 3, paragraaf 3.3.1, is reeds naar voren gekomen in welke gevallen de rechters het (niet) in het belang achten van de minderjarige om een bijzondere curator te benoemen, dan wel de Raad om advies te vragen (zie ook bijlage 1 t/m 7). Aan de medewerkers van de Raad is eveneens gevraagd in welke gevallen zij het in het belang van het kind achten om de Raad om advies te vragen en in welke gevallen zij dit niet in het belang van het kind noodzakelijk achten (zie bijlage 14 t/m 24). Uit de interviews blijkt overduidelijk dat de medewerkers van de Raad het in het belang van het kind achten om advies van de Raad in te winnen indien ouders niet in staat zijn om constructieve afspraken te maken betreffende de kinderen. Daarnaast komt uit de interviews naar voren dat bepaalde medewerkers het eveneens in het belang van het kind noodzakelijk achten om de Raad om advies te vragen indien de rechter dient te beschikken over meer informatie betreffende het kind, de ouders slechts bezig zijn met hun eigen belang en daardoor geen oog meer hebben voor het belang van het kind, dan wel ouders een vertekend beeld hebben over het belang van het kind,

⁹⁷ Deze functieprofielen volgen uit verscheidene (oude) geraadpleegde vacatures, interne gesprekken en de vereisten die de Raad aan zijn stagiaires stelt (zie: kinderbescherming.nl (zoek op: stages en afstudeerplaatsen)).

⁹⁸ Zie art. 810 lid 1 Rv.

⁹⁹ Nauta 2015, p. 1.

¹⁰⁰ Raad voor de Kinderbescherming, *Aanpak 'vechtscheidingen' binnen de Raad voor de Kinderbescherming* 2013, p. 1.

ouders strijd inzetten om de ander te dwarsbomen of als er sprake is van problematiek (zoals communicatie- en loyaliteitsproblematiek). De medewerkers van de Raad achten het *niet* in het belang van het kind om de Raad om advies te vragen, indien ouders – eventueel met vrijwillige hulpverlening/mediation – in staat zijn om constructieve afspraken te maken over het kind, de ouders hun kind niet met de strijd belasten en/of de ouders in het belang van het kind handelen. Gedragsdeskundigen 1 en 3 geven aan dat de Raad niet te snel betrokken moet worden in het kader van een raadsonderzoek. Een onderzoek bij de Raad is volgens hen niet zaligmakend. Gedragsdeskundige 4 benoemt dat zij het niet in het belang van het kind acht om advies aan de Raad te vragen indien er snel een beslissing dient te komen. Zij merkt op dat een raadsonderzoek veel tijd kost en om die reden zorgt voor een langere periode van onzekerheid voor het kind en zijn ouders.

Overwegingen om de Raad om advies te vragen

Aan de rechters is eveneens gevraagd welke overwegingen hen doen besluiten om de Raad voor de Kinderbescherming om advies te vragen. Allereerst blijkt dat vaker om een raadsonderzoek wordt gevraagd indien er een breder onderzoek dient plaats te vinden (bv. naar de opvoedingscontext). Bovendien wordt in overweging genomen of het onderzoek eventueel dient te worden uitgebreid naar een kinderbeschermingsonderzoek. Ook indien er sprake is van heel ernstige problematiek, zoals huiselijk geweld, seksueel misbruik of persoonlijkheidsproblematiek (o.a. borderline) vormt dit een reden om de Raad in te schakelen. Rechters 3 en 6 stellen bovendien dat zij in geschillen omtrent gezag slechts de Raad om advies vragen. Rechter 4 benoemt ook hier dat leeftijd een rol kan spelen. Zij geeft de voorkeur aan een advies van de Raad indien het een jong kind betreft. Van dit jonge kind is de stem immers nog niet/nauwelijks hoorbaar. De Raad kan deze stem hoorbaar maken door onder andere informanten te benaderen.

4.3.2 Uitkomsten jurisprudentieonderzoek

Uit het jurisprudentieonderzoek valt te concluderen dat in iedere zaak de ouders een tegenstrijdige mening hebben over de kwestie in het geding. Ouders staan lijnrecht tegenover elkaar, waardoor er sprake is van een belangenstrijd over het kind tussen de ouders. Daar waar de vader bijvoorbeeld stelt dat een uitbreiding van de zorg- en contactregeling in het belang van de minderjarige is én de zorg- en contactregeling tot op heden goed is verlopen, stelt de moeder dat de minderjarige geen belang heeft bij een uitbreiding van de zorg- en contactregeling én dat de minderjarige tot op heden met tegenzin naar zijn of haar vader gaat. Naast deze tegenstrijdigheid blijkt uit de geanalyseerde jurisprudentie dat er sprake dient te zijn van (een van) de volgende factoren, alvorens de rechter de Raad om advies vraagt, teneinde een beslissing te nemen die in het belang van het kind wenselijk is:

1. ernstig verstoorde relatie/(echt)scheidingsproblematiek;
2. (ernstige) communicatieproblemen;
3. loyaliteitsproblematiek;
4. anderszins bedreigde ontwikkeling minderjarigen (bv. mishandeling/huiselijk geweld/seksueel misbruik);
5. psychische gesteldheid een van de ouders (bv. suïcidaal, verslaving etc.);
6. angst (vaak aan de zijde van moeder) voor vader/veiligheid van de kinderen (bv. bang dat vader de kinderen ontvoert);
7. lange tijd geen contact tussen een van de ouders en de minderjarigen.

Uit de geanalyseerde jurisprudentie blijkt dat er om advies wordt gevraagd indien er sprake is van (een combinatie van) bovengenoemde factoren.¹⁰¹

¹⁰¹ Zie voor uitspraken waarin (een combinatie van) een van de factoren geleid heeft tot advisering van de Raad: Rechtbank Noord-Holland 28 juni 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:5391., Hof Den Haag 15 maart 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:2311., Hof Den Haag 17 januari 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:318., Hof 's-Hertogenbosch 2 maart 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:851., Hof 's-Hertogenbosch 30 maart 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:1382., Hof 's-Hertogenbosch 20 april 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:1769., Hof 's-Hertogenbosch 20 juli 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:5175., Hof 's-Hertogenbosch 10 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3561., Hof 's-Hertogenbosch 10 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3571., Hof 's-Hertogenbosch 31 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3784., Hof 's-Hertogenbosch 23 november 2017,

In een aantal gevallen vraagt de rechter ter zitting de Raad expliciet om een onderzoek te verrichten en naar aanleiding daarvan de rechtbank te adviseren. In die gevallen betreft het over het algemeen zeer ernstige problematiek.¹⁰² In de overige gevallen adviseert de Raad naar aanleiding van de feiten en omstandigheden die uit de processtukken en het verhandelde ter zitting blijken. Uit de uitspraken valt echter niet af te leiden in hoeveel van de gevallen de Raad uit eigen beweging heeft geadviseerd ex art. 810 lid 2 Rv. Zoals reeds eerder benoemd is sinds 2015 het uitgangspunt dat de Raad aanwezig is bij elke initiële scheidingsbehandeling bij de rechtbank.¹⁰³ De Raad maakt echter te allen tijde een afweging teneinde al dan niet ter zitting te verschijnen. Om die reden is het des te lastiger om te bepalen hoe vaak de Raad op eigen beweging de rechtbank van advies voorziet. In de praktijk blijkt dat de Raad slechts een enkele keer besluit om op eigen beweging de rechtbank van advies te voorzien. Tot slot blijkt uit zes geanalyseerde uitspraken dat, alhoewel de Raad in de procedure is gekend, deze niet is verschenen.¹⁰⁴

Bovengenoemde punten zijn in lijn met hetgeen de Raad in zijn memo 'Aanpak 'vechtscheidingen' binnen de Raad voor de Kinderbescherming' stelt.¹⁰⁵ Immers, in ieder onderzocht geval is er sprake van een conflict tussen ouders dat is ontstaan vanwege ernstige (echt)scheidingsproblematiek en/of ernstige communicatieproblemen. Daarnaast blijkt uit de geanalyseerde uitspraken dat de Raad eveneens om advies wordt gevraagd indien er sprake is van huiselijk geweld en/of psychische/psychiatrische problematiek van ouders. Ook wordt in deze uitspraken de ontwikkeling van de minderjarige in meer of mindere mate bedreigd door loyaliteitsproblematiek dan wel anderszins (bijvoorbeeld door angst van de ene ouder voor de ander of lange tijd geen contact). Voornoemde factoren komen eveneens (deels) overeen met de factoren die de geïnterviewde rechters benoemen. Dit blijkt o.a. uit punt 4 van het jurisprudentieonderzoek. Immers, een (mogelijk) bedreigde ontwikkeling van de minderjarige kan leiden tot een onderzoek naar een kinderschermingsmaatregel.

4.4 Conclusie

De Raad is het belangrijkste Nederlandse overheidsorgaan op het terrein van justitiële jeugdzorg. De Raad komt op voor kinderen en jongeren van wie het recht op een gezonde en evenwichtige ontwikkeling en uitgroei naar zelfstandigheid wordt bedreigd. Dit doet hij o.a. door het geven van advies aan de rechtbank in zaken omtrent gezag en omgang. De Raad kan op verzoek van de rechtbank, dan wel uit eigen beweging zijn mening aan de rechtbank kenbaar maken. De Raad kan op verzoek van de rechtbank eerst een raadsonderzoek instellen, alvorens hij de rechtbank van advies voorziet.

De kwaliteit van de Raad wordt gewaarborgd door multidisciplinair overleg tussen raadsonderzoekers, gedragsdeskundigen en juristen, openheid en transparantie jegens cliënten, recht op inzage van cliënten op door de Raad opgestelde stukken, de mogelijkheid van cliënten om hun zienswijzen op de stukken van de Raad kenbaar te maken, de mogelijkheid van cliënten om zowel intern als extern te klagen over (een van) de medewerkers van de Raad en het feit dat aan de functies bij de Raad specifieke (opleidings-)vereisten worden gesteld.

ECLI:NL:GHSHE:2017:5110., Hof 's-Hertogenbosch 14 december 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:5529., Hof 's-Hertogenbosch 18 januari 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:163.

¹⁰² Zie voor uitspraken waarin de rechtbank de Raad expliciet om rapportage en advies verzoekt: Rechtbank Noord-Holland 28 juni 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:5391., Hof 's-Hertogenbosch 30 maart 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:1382., Hof 's-Hertogenbosch 31 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3784., Hof 's-Hertogenbosch 18 januari 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:163. Voor een breder beeld zijn naast deze uitspraken, middels intern dossieronderzoek, nog een aantal beschikkingen van de rechtbank bestudeerd, teneinde een goed beeld te krijgen van de benodigde factoren.

¹⁰³ Kamerstukken II 2016/17, 33836, 19, blg-800164, *Balans Uitvoeringsplan Verbeteren situatie kinderen in een 'vechtscheiding' 2017*, p. 8

¹⁰⁴ Zie voor uitspraken waarin de Raad is gekend, maar niet verschenen: Hof Den Haag 6 september 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:2795., Hof 's-Hertogenbosch 16 februari 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:548., Hof 's-Hertogenbosch 26 oktober 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:4647., Hof 's-Hertogenbosch 9 november 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:4821., Hof 's-Hertogenbosch 1 februari 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:356., Hof 's-Hertogenbosch 1 maart 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:857.

¹⁰⁵ Zie: Raad voor de Kinderbescherming, *Aanpak 'vechtscheidingen' binnen de Raad voor de Kinderbescherming* 2013.

De rechter beschikt over een discretionaire bevoegdheid om al dan niet de Raad om advies te vragen. Voorheen betrof dit een verplichting. Allereerst blijkt uit de interviews met rechters en medewerkers van de Raad dat zij het o.a. in het belang van het kind achten om advies aan de Raad te vragen indien ouders er samen niet uitkomen, dan wel de belangen van het kind niet vooropstellen. Zij achten het o.a. niet in het belang om de Raad om advies te vragen indien ouders er samen uitkomen. Uit het jurisprudentieonderzoek en de interviews met familie-, jeugd-, en/of kinderrechters blijkt dat de rechter overgaat tot het vragen van advies indien de belangen van de minderjarigen in het geding zijn en er sprake is van (ernstige) problematiek, zoals o.a. huiselijk geweld, angsten en psychische stoornissen. Maar ook indien er een breder onderzoek naar bijvoorbeeld de opvoedingscontext nodig is of er tevens een onderzoek naar een kindbeschermingsmaatregel moet plaatsvinden, wordt de Raad om advies gevraagd.

Hoofdstuk 5 De Raad voor de Kinderbescherming en de bijzondere curator vergeleken

Zoals reeds in hoofdstuk 3 naar voren is gekomen, kan de bijzondere curator o.a. benoemd worden indien een kind in de knel raakt door scheidingsproblematiek van de ouders. Ook de Raad voor de Kinderbescherming kan in conflictscheidingen een rol spelen. De Raad voor de Kinderbescherming kan immers de rechtbank van advies voorzien in complexe echtscheidingssituaties (zie hoofdstuk 4). Men kan zich afvragen of er een spanningsveld ontstaat tussen de adviserende taak van de Raad voor de Kinderbescherming ex art. 810 Rv en de taak van de bijzondere curator ex art. 1:250 BW in G&O-zaken. Dit hoofdstuk zal op voornoemde vraag een antwoord formuleren. In paragraaf 5.1 worden de overeenkomsten tussen de adviserende taak van de Raad en de taak van de bijzondere curator uiteengezet. In paragraaf 5.2 worden vervolgens de verschillen tussen beide benoemd. In paragraaf 5.3 zal kort worden ingegaan op de mogelijkheid van de Raad om als bijzondere curator op te treden. Voorts zal in paragraaf 5.4 bekeken worden of er ruimte is voor samenwerking tussen de Raad en een bijzondere curator. In paragraaf 5.5 volgt een conclusie.

5.1 Overeenkomsten adviserende taak Raad en taak bijzondere curator

Uit een aantal geraadpleegde bronnen komt naar voren dat het onderscheid tussen het gezag- en omgangsonderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming en de taak van de bijzondere curator niet geheel duidelijk is.¹⁰⁶ Er bestaat met name overlap wat betreft doelstelling en vormgeving van het onderzoek.¹⁰⁷ De overeenkomsten worden hieronder besproken.

5.1.1 Spreken met het kind, zijn ouders en overige informanten

De Raad voert in principe twee gesprekken met de ouders en het kind. Kinderen worden minimaal twee keer gezien en/of gesproken (afhankelijk van de leeftijd van het kind). Het eerste gesprek met de ouders en het kind dient met name als een kennismaking, waarbij de werkwijze van de Raad nader wordt uitgelegd. Bovendien wordt de eerste relevante informatie in dit gesprek verzameld. Het tweede gesprek kan dienen als tweede informatieronde, dan wel als adviesgesprek. De gesprekken hebben tot doel om informatie te verkrijgen over de visie, mogelijkheden en belemmeringen van het kind en zijn ouders op verschillende onderwerpen.¹⁰⁸ De Raad hoort eveneens informanten na toestemming van de ouders. Indien de ouders geen toestemming geven en de Raad het alsnog noodzakelijk acht dat deze informanten worden gehoord, dan hoort hij deze informanten evengoed.¹⁰⁹

Ook de bijzondere curator gaat in gesprek met de ouders en het kind. De bijzondere curator dient in ieder geval in gesprek te gaan met een minderjarige van twaalf jaar of ouder. Mocht de minderjarige de leeftijd van twaalf jaar nog niet hebben bereikt, maar wel in staat zijn tot een redelijke waardering van zijn belangen, dan dient ook met deze minderjarige een gesprek te worden gevoerd.¹¹⁰ Dit is dus afhankelijk van de situatie. Rechter 4 (zie bijlage 5) geeft aan dat de rechtbank Noord-Holland in principe bijzondere curatoren benoemt vanaf het moment dat een kind de leeftijd van negen jaar heeft bereikt. Natuurlijk kan hiervan worden afgeweken indien een jonger kind ook in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen. Indien een bijzondere curator/gedragsdeskundige wordt benoemd, kan het contact met een kind reeds op eerdere leeftijd plaatsvinden (bv. in aanwezigheid van een van de ouders).

¹⁰⁶ Zie o.a.: *Kamerstukken II* 2016/17, 33836, 19, p. 3.

¹⁰⁷ Valenkamp, Sondorp & Van Montfoort 2017, p. 129.

¹⁰⁸ Raad voor de Kinderbescherming, *Handleiding Methode raadsonderzoek G&O* 2016, p. 16.: in het pilootrapport van de rechtbank Zeeland-West-Brabant, wordt door de werkgroep bijzondere curatoren/gedragsdeskundige gesteld dat de Raad niet altijd met kinderen spreekt (zie: Valenkamp, Sondorp & Van Montfoort 2017, p. 129.). Dit wordt dan ook als een verschil gezien. De onderzoeker stelt zich op het punt dat uit de protocollen van de Raad blijkt dat het kind minimaal 2 keer gezien en/of gesproken wordt. In de praktijk blijkt dat slechts een enkele keer de keuze wordt gemaakt een kind niet te zien en/of horen (bijvoorbeeld indien het kind hiertoe niet in staat is, vanwege ernstige fysieke en/of psychische klachten). De onderzoeker vraagt zich af of een bijzondere curator in een dergelijk geval wel tot spreken overgaat. Zij meent van niet. Wel blijkt uit de interviews met rechters dat zij menen dat de Raad beperkter met het kind spreekt.

¹⁰⁹ Raad voor de Kinderbescherming, *Het kwaliteitskader van de Raad voor de Kinderbescherming* 2016, p. 7-8.

¹¹⁰ Rechtspraak, *Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW* 2014, p. 7.

In dat geval kan bijvoorbeeld de interactie tussen ouder en kind geobserveerd worden. Onder omstandigheden kan het noodzakelijk zijn dat de bijzondere curator een gesprek voert met een derde (bv. school, pleegouders, gezinsvoogd e.d.). De rechtbank zal in dat geval in een benoemingsbeschikking aangeven met welke derde(n) een gesprek gewenst is. Ook kan de bijzondere curator op eigen initiatief een gesprek met een derde voeren, indien hij van mening is dat dit noodzakelijk is.¹¹¹

5.1.2 Onderzoeksmethode

Allereerst wordt de beschikbare informatie door de Raad geanalyseerd. Vervolgens wordt het gesprek met de ouders en het kind voorbereid en gehouden. De reeds beschikbare informatie en de informatie die uit de gesprekken naar voren komt, worden in het onderzoeksrapport opgenomen. Tijdens de gesprekken is er een mogelijkheid tot interventie om de participatie van ouders te versterken. De Raad kan eveneens de ouders aanspreken op hun rol als ouders. De weergave van informatie wordt door ouders en overige betrokkenen gecontroleerd, alvorens het onderzoeksrapport definitief tot stand komt. Dit geeft betrokkenen de mogelijkheid om informatie aan te vullen dan wel te wijzigen/verwijderen. Tot slot gaat de Raad over tot besluitvorming en wordt het onderzoeksrapport inclusief advies aan de rechtbank overhandigd (zie hoofdstuk 4, paragraaf 4.1.2 voor meer informatie).¹¹²

Hoewel de Raad voor de Kinderbescherming weliswaar niet werkt op basis van de onderzoeksmethode triangulatie, lijkt de onderzoeksmethode die de Raad hanteert sterk op de onderzoeksmethode van een bijzondere curator. Met name de bijzondere curator/gedragsdeskundige – in de pilot van de rechtbank Zeeland-West-Brabant – maakt gebruik van de onderzoeksmethode triangulatie. Aangezien voornoemd pilotrapport heeft aanbevolen deze werkwijze voort te zetten en nader uit te werken, wordt er in dit onderzoeksrapport aandacht aan besteed. Bovendien komt deze werkwijze grotendeels overeen met de werkwijze die beoogd wordt in het ‘Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW’ van de Rechtspraak.¹¹³ Middels triangulatie wordt informatie uit diverse bronnen (ouders, kind, derden, eventuele eerdere onderzoeksrapporten) gebruikt om inzicht te krijgen in de interactiepatronen in het (gezins-)systeem en welke oplossing in het belang van het kind gewenst is. Allereerst wordt de beschikbare informatie bestudeerd. Daarna wordt er met de ouders en het kind gesproken. In het gesprek worden betrokkenen bewust gemaakt van (de effecten van) hun eigen rol binnen het systeem en de effecten voor de kinderen. Van dit gesprek wordt vervolgens een verslag gemaakt, waarin de beschikbare informatie wordt opgenomen. De belanghebbenden kunnen bepaalde informatie aanvullen of wijzigen/weghalen. Naar aanleiding van de bevindingen van de bijzondere curator dient hij een verslag in bij de rechtbank. Dit verslag eindigt met een advies.¹¹⁴

5.1.3 Belang van het kind voorop

Voor alle raadsonderzoeken geldt dat het belang van het kind de eerste afweging vormt bij het nemen van beslissingen. In een G&O-onderzoek weegt de Raad dan ook een wirwar van belangen van het kind af. De opdracht die ten grondslag ligt aan het onderzoek is om met kennis en verkregen informatie een belangenafweging te maken,

¹¹¹ Rechtspraak, *Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW* 2014, p. 8-10.

¹¹² Raad voor de Kinderbescherming, *Handleiding Methode raadsonderzoek G&O* 2016, p. 9-19.: de onderzoeker heeft er in dit onderzoeksrapport voor gekozen om de onderzoeksmethode als een overeenkomst te zien. In het pilotrapport van de Zeeland-West-Brabant (zie: Valenkamp, Sondorp & Van Montfoort 2017, p. 129-130.) wordt de onderzoeksmethode door de werkgroep en de bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen als een verschil gezien, aangezien zij van mening zijn dat de Raad niet overgaat tot interventie. Echter, die mogelijkheid heeft de Raad - gebaseerd op zijn protocollen - wel. Bovendien blijkt uit de praktijk dat ouders ook op hun ouderrol gewezen worden.

¹¹³ Zie: Rechtspraak, *Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW* 2014, p. 8-10.: enig verschil zit hem in het feit dat de bijzondere curator/gedragsdeskundige meer aandacht besteedt aan het confronteren van ouders en het kijken naar het gezinssysteem.

¹¹⁴ Valenkamp, Sondorp & Van Montfoort 2017, p. 53-54.

met als uiteindelijk ijkpunt wat het betekent voor de ontwikkeling van het kind. Er wordt dan ook onderzocht welk advies het meest aan de belangen van het kind tegemoet komt.¹¹⁵

Ook de bijzondere curator stelt het belang van het kind voorop. De bijzondere curator dient de belangen van het kind zo goed mogelijk te belichten en mee te wegen in de belangenstrijd/het conflict.¹¹⁶

5.2 Verschillen adviserende taak Raad en taak bijzondere curator

Naast voornoemde overeenkomsten bestaat er ook een aantal verschillen. Deze verschillen betreffen voornamelijk de praktische uitvoering en organisatie van de bijzondere curator ten opzichte van de Raad voor de Kinderbescherming. De verschillen worden hieronder een voor een belicht.

5.2.1 Achtergrond

Zoals reeds in hoofdstuk 3 paragraaf 3.2.2 besproken, betreft het uitgangspunt van de wetgever dat een rechter eenieder als bijzondere curator kan benoemen. Dit betekent dat er in principe geen opleidingseisen gelden. In de praktijk blijkt echter dat een rechter in principe slechts overgaat tot benoeming van advocaten of gedragsdeskundigen. Advocaten en gedragsdeskundigen zijn over het algemeen hoger opgeleid dan raadsonderzoekers. Dit doet echter geen afbreuk aan het feit dat de functie van bijzondere curator door eenieder kan worden uitgeoefend.¹¹⁷

Om deel uit te kunnen maken van het multidisciplinair team van de Raad – bestaande uit een jurist, een gedragsdeskundige en een raadsonderzoeker – is een bepaalde opleiding vereist (zie ook hoofdstuk 4, paragraaf 4.2.3). Immers voor de functie van raadsonderzoeker is vereist dat diegene minimaal beschikt over een relevant hbo-diploma (bijvoorbeeld Social Studies met uitstroomprofiel jeugd) en een BIG- of SKJ-registratie jeugdzorgwerker. Voor de functie van gedragsdeskundige is vereist dat men beschikt over een afgeronde wo-opleiding (ontwikkelings-)psychologie of orthopedagogiek met diagnostische bevoegdheid en een SKJ- of BIG-registratie. De juridisch deskundige dient een opleiding rechten op wo-niveau te hebben afgerond met bij voorkeur het specialisme familie-, jeugd- en/of strafrecht.¹¹⁸

5.2.2 Werkwijze

De Raad voor de Kinderbescherming is in zijn werkzaamheden gebonden aan verschillende protocollen. Rechter 5 (zie bijlage 6) ziet dit in bepaalde gevallen als een nadeel. Doordat de Raad aan verschillende protocollen gebonden is, is de Raad minder goed in staat om maatwerk te leveren. In hoofdstuk 4, paragraaf 4.1, is reeds naar voren gekomen dat de Raad slechts een brede vraag kan onderzoeken. Dit betekent dat de Raad niet enkel proefcontacten zou kunnen beleggen, indien de rechtbank daarom verzoekt. De Raad kan slechts onderzoeken of omgang mogelijk is, dan wel de zorg- en contactregeling kan worden gewijzigd. Bovendien vloeit uit de rapportage van de Raad met name inzicht en analyse van het conflict voort. Om inzicht en analyse te kunnen verschaffen, kijkt de Raad breder dan alleen naar het belang van het kind en beschrijft hij de feitelijke gang van zaken.¹¹⁹ De Raad kijkt daarbij met een hulpverlenende visie naar het kind.¹²⁰ Rechter 4 (zie bijlage 5) stelt zich op het standpunt dat uit de raadsonderzoeken niet per definitie het belang van het kind naar voren komt, maar dat er vaak te veel aandacht wordt besteed aan hetgeen moeder of vader van de situatie vindt.

¹¹⁵ Raad voor de Kinderbescherming, *Uitgangspunten Methode raadsonderzoek* G&O 2016, p. 9-10.

¹¹⁶ Rechtspraak, *Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW* 2014, p. 8-9.

¹¹⁷ Smits e.a. 2017, p. 22.

¹¹⁸ Deze functieprofielen volgen uit verscheidene (oude) geraadpleegde vacatures, interne gesprekken en de vereisten die de Raad aan zijn stagiaires stelt (zie: kinderbescherming.nl (zoek op: stages en afstudeerplaatsen)).

¹¹⁹ Pieters 2017, p. 5. alsmede Valenkamp, Sondorp & Van Montfoort 2017, p. 131.

¹²⁰ Smits e.a. 2017, p. 22.

De bijzondere curator is daarentegen niet gebonden aan protocollen. Hierdoor heeft de bijzondere curator een groter aanbod aan interventiemogelijkheden tot zijn beschikking. Een bijzondere curator is dus wel in staat om proefcontacten tussen vader en kind te beleggen, waardoor hij beter maatwerk kan leveren in bepaalde gevallen. In tegenstelling tot de Raad kijkt de bijzondere curator slechts naar wat goed is vanuit het perspectief van het kind en naar mogelijke oplossingen voor het conflict. De bijzondere curator doet dit niet vanuit een hulpverlenende visie.¹²¹ Daarnaast wordt een analyse van het gezinssysteem gegeven en niet alleen de feitelijke gang van zaken. Rechter 4 bevestigt voornoemde.

Gesteld kan worden dat het advies van de bijzondere curator beperkter is (maar toch meer doelgericht) dan het advies van de Raad, omdat de bijzondere curator slechts kijkt naar het perspectief van het kind binnen de taakopdracht. Zoals hierboven reeds vermeld, onderzoekt de Raad breder dan alleen het kind.¹²² Rechter 1 (zie bijlage 2) stelt dat voornoemde leidt tot de overweging voor de een (de Raad) of de ander (de bijzondere curator), dan wel een combinatie van beide. De vraag die dan bijvoorbeeld gesteld wordt is: 'Is er een breder onderzoek naar de opvoedingscontext nodig (de Raad) of dient de stem van het kind naar voren te worden gebracht (bijzondere curator)?'

5.2.3 Voortvarendheid van het advies

Een veelgenoemd 'probleem' bij de Raad voor de Kinderbescherming betreft de wachtlijst voordat een G&O-onderzoek kan worden opgestart bij de Raad. Uit de instroomanalyse van de Raad voor de Kinderbescherming 2016 blijkt dat de Raad minder vaak om advies in het kader van G&O wordt gevraagd op het moment dat de wachttijden lang zijn.¹²³ De geïnterviewde rechters geven over het algemeen aan hierdoor eerder een bijzondere curator te benoemen dan advies te vragen aan de Raad. Met name omdat de tijd waarmee het onderzoek gemoeid is ook enige vertraging van het proces oplevert. Immers, voordat de Raad de rechtbank van advies voorziet – na een G&O-onderzoek – zijn inclusief wachttijd al snel zes maanden verstreken. Het raadsonderzoek exclusief wachttijd duurt circa drie maanden. Ook gedragsdeskundigen 3 en 4 merken dit op. Dit geldt overigens niet voor het advies dat de Raad ter zitting geeft op basis van de voorhanden zijnde feiten en omstandigheden.

De bijzondere curator kent geen of nauwelijks wachttijden, hetgeen ervoor zorgt dat een bijzondere curator per ommekeer met de opdracht kan starten. Bovendien dient de bijzondere curator (in principe) binnen vier weken na zijn benoeming de rechtbank van advies te voorzien. Na ontvangst van het verslag van de bijzondere curator hebben partijen/belanghebbenden twee weken de tijd om daarop te reageren. Dit proces gaat dus sneller dan het proces bij de Raad voor de Kinderbescherming. Een nieuw voorkomend probleem is echter de toenemende vraag naar gedragsdeskundigen als bijzondere curator. Bijzondere curator 2 stelt in haar interview dat het reeds is voorgekomen dat zij geen zaken meer kon aannemen vanwege een teveel aan zaken (zie bijlage 10). Daarnaast kan de bijzondere curator de rechter niet terstond – ter zitting – van advies voorzien, hetgeen de Raad wel kan. Aan het advies van een bijzondere curator gaat immers te allen tijde een onderzoek vooraf. In die gevallen is de Raad uiteraard sneller.

5.2.4 Procesbevoegdheid

De bijzondere curator is bevoegd om het kind in rechte te vertegenwoordigen, inhoudende dat de bijzondere curator namens het kind een procedure mag voeren. Deze bevoegdheid komt echter slechts toe aan een bijzondere curator/advocaat en dus niet aan een bijzondere curator/gedragsdeskundige. Zo kan de bijzondere curator/advocaat de rechter verzoeken een regeling te treffen op grond van art. 1:253a of 1:377g BW.¹²⁴

¹²¹ Smits e.a. 2017, p. 22.

¹²² Pieters 2017, p. 5. alsmede Valenkamp, Sondorp & Van Montfoort 2017, p. 131.

¹²³ Zie: Raad voor de Kinderbescherming, *Instroomontwikkeling* 2016, p. 5.

¹²⁴ *Kamerstukken II* 2006/07, 30145, 6, P. 22. alsmede Rechtspraak, *Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW* 2014, p. 8.

De Raad voor de Kinderbescherming is niet bevoegd een dergelijk verzoek namens de minderjarige in te dienen. Daarentegen heeft de Raad wel de bevoegdheid om een G&O-onderzoek uit te breiden naar een kinderschermingsonderzoek en de rechter eventueel om een OTS en/of MUHP te verzoeken.¹²⁵ Deze mogelijkheid heeft de bijzondere curator niet.

Daarnaast bestaat er nog een verschil wat betreft de vertegenwoordigingsbevoegdheid. Daar waar een bijzondere curator eveneens bevoegd is het kind in vermogensrechtelijke aangelegenheden te vertegenwoordigen ex art. 1:250 BW, heeft de Raad deze bevoegdheid uitdrukkelijk niet (art. 810 Rv).

5.2.5 Imago

Tot slot is er sprake van een verschil in imago tussen de bijzondere curator en de Raad voor de Kinderbescherming. De Raad wordt sneller als bedreigend gezien, hetgeen door rechter 4 wordt bevestigd. Immers, de Raad is in staat om het onderzoek uit te breiden naar een kinderschermingsonderzoek en kan aldus de regie van ouders uit handen nemen. Dit kan het beeld oproepen dat de Raad 'tegen de ouders' is. Een bijzondere curator heeft deze mogelijkheid niet. De bijzondere curator wordt door ouders als een meer neutrale partij gezien. Vaak zijn ouders dan ook beter in staat om met een bijzondere curator samen te werken en staan zij meer open voor zijn advies.¹²⁶

5.3 De Raad als bijzondere curator

Men zou zich kunnen afvragen of er een rol voor de Raad voor de Kinderbescherming als bijzondere curator is weggelegd. Met name omdat de taken en bevoegdheden op bepaalde punten overlappen. Daarnaast zijn er bij de Raad eveneens gedragsdeskundigen en juristen werkzaam, waardoor zij in principe de werkzaamheden van een bijzondere curator kunnen uitvoeren. De wetgever is over de rolverdeling echter heel duidelijk geweest. Volgens de wetgever is het van belang dat de Raad onafhankelijk onderzoek doet op basis waarvan eventueel een kinderschermingsmaatregel wordt verzocht. Op het moment dat de Raad bij een gezin betrokken is, geschiedt dit o.a. op verzoek van de rechter ex art. 810 Rv. De wetgever is van mening dat, op het moment dat de Raad tevens als bijzondere curator wordt benoemd, het doen van onafhankelijk onderzoek wordt ondermijnd.¹²⁷

5.4 Samen staan ze sterk?

Aangezien het dus geen optie is voor de Raad om als bijzondere curator op te treden, kan wellicht gezien worden in hoeverre beide partijen met elkaar kunnen samenwerken. Doordat er zowel overeenkomsten als verschillen te duiden zijn, is het niet ondenkbaar dat beide partijen in eenzelfde zaak werkzaamheden verrichten. Uit de geanalyseerde jurisprudentie is naar voren gekomen dat het in het belang van de minderjarige kan zijn om een bijzondere curator ex art. 1:250 BW te benoemen, ook al heeft de Raad reeds in een zaak geadviseerd of indien de Raad nog om advies wordt gevraagd.¹²⁸

Aan alle geïnterviewden is gevraagd of zij een meerwaarde zien in het gelijktijdig benoemen van een bijzondere curator en het vragen van advies aan de Raad voor de Kinderbescherming in gezag- en omgangszaken. Op één rechter na, zien alle rechters een meerwaarde (zie bijlage 1 t/m 7). Rechter 1, 5 en 6 stellen dat de Raad een breder onderzoek zou kunnen doen (bijvoorbeeld naar de opvoedingscontext) en de bijzondere curator een stem kan geven aan het kind. Rechter 2 geeft aan dat in de regel eerst een bijzondere curator/gedragsdeskundige wordt benoemd. Indien de bijzondere curator aangeeft dat nader onderzoek door de Raad dient plaats te vinden, kan opvolgend de Raad om advies worden gevraagd.

¹²⁵ Raad voor de Kinderbescherming, *Het kwaliteitskader van de Raad voor de Kinderbescherming* 2016, p. 7-8.

¹²⁶ Pieters 2017, p. 5. alsmede Valenkamp, Sondorp & Van Montfoort 2017, p. 133.

¹²⁷ *Kamerstukken II* 2006/07, 30145, 6, p. 21-22.

¹²⁸ Hof Arnhem-Leeuwarden 11 juli 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:5980., Hof 's-Hertogenbosch 21 september 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:4087., Hof 's-Hertogenbosch 8 februari 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:528., Hof 's-Hertogenbosch 15 maart 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:1145.

In principe ziet rechter 3 geen meerwaarde in een gelijktijdige advisering. Hij is van mening dat de Raad prima in staat is om met kinderen en ouders te spreken en vindt het met name verwarrend voor het kind en zijn ouders om beide partijen in te schakelen. Wel geeft hij aan dat er gevallen denkbaar zijn waarin gelijktijdige advisering een meerwaarde kan hebben. Zelf zal hij waarschijnlijk nooit overgaan tot een gelijktijdig verzoek. Rechter 4 heeft reeds ervaring met gelijktijdige advisering. In een zaak werd er een verzoek gedaan tot vervangende toestemming voor verhuizing en tot het vaststellen van een omgangsregeling. Aangezien moeder reeds met de kinderen was verhuisd, diende er snel duidelijkheid te komen over het belang van de kinderen om bij moeder te blijven wonen. Rechter 4 heeft toen een bijzondere curator benoemd om het belang van de kinderen uit te zoeken (Hoe gaat het met de kinderen in de nieuwe woonomgeving?, Hoe gaat het met de kinderen op de nieuwe school? en Wat willen de kinderen?). Voor de omgangskwestie heeft zij de Raad verzocht om te onderzoeken in hoeverre omgang met de vader in het belang van de kinderen was en tevens onderzoek te verrichten naar een kinderschermingsmaatregel. Bovendien kan het zo zijn dat de Raad reeds een onderzoek heeft verricht en er daarna alsnog een bijzondere curator wordt benoemd, omdat de kwestie nog niet voldoende duidelijk is. Alhoewel rechter 5 en 6 het over het algemeen zien als een meerwaarde, delen zij de mening van rechter 3 wat betreft het feit dat het belastend kan zijn voor partijen om naast de Raad met een bijzondere curator in gesprek te gaan. In dat geval is een goede afstemming noodzakelijk. Wat betreft die afstemming merkt rechter 5 op dat het handig kan zijn dat de bijzondere curator eerst met de ouders en het kind spreekt en daarvan verslag legt. De Raad kan vervolgens aan de hand van dit verslag een raadsonderzoek instellen. Vaak zal de Raad dan niet meer met het kind spreken, maar neemt hij de informatie van de bijzondere curator over en toetst deze informatie bij de ouders.

Ook aan de medewerkers van de Raad is gevraagd of zij een meerwaarde zien in het gelijktijdig benoemen van een bijzondere curator en het vragen van advies aan de Raad in gezag- en omgangszaken (zie bijlage 14 t/m 24). Juridisch deskundigen 1 en 2, gedragsdeskundigen 2 en 3 en raadsonderzoeker 4 hebben weleens meegemaakt dat er reeds een bijzondere curator betrokken was geweest, die zij later als informant hadden gehoord. Juridisch deskundige 1, gedragsdeskundigen 1, 3 en 4 en raadsonderzoeker 3 zien geen meerwaarde in gelijktijdige advisering. Allereerst omdat zij van mening zijn dat de Raad ook met kinderen spreekt en de belangen van het kind centraal stelt, dan wel meer expertise heeft dan een bijzondere curator. Ten tweede omdat het verwarrend/belastend is voor het kind en zijn ouders om met beide instanties in gesprek te gaan. Juridisch deskundige 2, gedragsdeskundige 2 en raadsonderzoekers 1 en 2 stellen dat het een meerwaarde zou kunnen zijn, maar benoemen eveneens dat het verwarrend/belastend is voor het kind en zijn ouders, dan wel niet relevant is. Raadsonderzoeker 4 ziet een duidelijke meerwaarde. Zij stelt dat de bijzondere curator alvast de belangen van het kind kan behartigen, alvorens de Raad aan zijn raadsonderzoek begint.

Tot slot is aan de bijzondere curatoren dezelfde vraag gesteld (zie bijlage 8 t/m 13). Bijzondere curatoren 2, 3 en 5 zijn ooit gelijktijdig om advies gevraagd. Bijzondere curatoren 2, 4 en 5 zien een meerwaarde in gelijktijdige advisering. Bijzondere curator 2 geeft aan vaker gelijktijdig met de Raad in een zaak werkzaamheden te verrichten. Zij stelt dat beide instanties elkaar kunnen aanvullen en benoemt eveneens de noodzaak tot een goede afstemming. Bijzondere curator 4 ziet het als een meerwaarde, maar stelt dat het tevens casusafhankelijk is. Bijzondere curator 5 vindt dat advies van beide deskundigen bevorderlijk werkt. Indien er een tegenstrijdig advies uitkomt, betekent dit dat de rechter een goede afweging moet maken. Bijzondere curator 1 en 3 stellen dat het een meerwaarde kan zijn en geven tevens aan dat de rollen/taken voldoende op elkaar afgestemd dienen te zijn.

5.5 Conclusie

De adviserende taak van de Raad voor de Kinderbescherming ex art. 810 Rv en de taak van de bijzondere curator ex art. 1:250 BW lijken op bepaalde vlakken op elkaar. Er is met name overeenkomst op het gebied van doelstelling en vormgeving van het onderzoek. Zowel de Raad als de bijzondere curator spreekt met het kind, diens ouders en eventuele informanten. Bovendien lijken de onderzoeksmethode van de Raad en de methode van triangulatie – die voornamelijk door bijzondere curatoren/gedragsdeskundigen gebruikt wordt – op elkaar. Tot slot staat bij beide partijen het belang van het kind in het advies voorop.

Naast voornoemde overeenkomsten bestaat er ook een aantal verschillen. Deze verschillen betreffen met name verschillen in de praktische uitvoering en organisatie. Allereerst verschilt de achtergrond van de bijzondere curator van de achtergrond van de medewerkers van de Raad. De bijzondere curator kan immers eenieder zijn, terwijl aan de medewerkers van de Raad opleidingseisen worden gesteld. Daarnaast is er verschil in werkwijze. De Raad werkt protocollair, terwijl de bijzondere curator niet aan protocollen gebonden is. Bovendien kijkt de Raad breder naar een onderzoeksvraag dan een bijzondere curator. De bijzondere curator kijkt immers meer specifiek naar het belang van het kind. Wat betreft voortvarendheid van het onderzoek is eveneens verschil tussen beide te duiden. Daar waar de Raad kampt met lange wachttijden en een langdurig onderzoek, kent de bijzondere curator in principe geen wachttijden en een kortlopend onderzoek. Voorts hebben beide partijen in principe een 'beperkte' procesbevoegdheid. De bijzondere curator kan namens het kind een verzoek op basis van art. 1:253a of 1:377g BW indienen. De Raad kan daarentegen zijn G&O-onderzoek uitbreiden naar een kinderbeschermingsonderzoek en verzoeken om een OTS of MUHP. Daarnaast kan de bijzondere curator het kind bijstaan in vermogensrechtelijke aangelegenheden, terwijl de Raad dit niet kan. Tot slot verschilt het imago van de bijzondere curator ten opzichte van het imago van de Raad. De Raad wordt door ouders vaak als meer bedreigend gezien dan de bijzondere curator.

De medewerkers van de Raad zijn feitelijk in staat om als bijzondere curator op te treden, toch is de wetgever van mening dat dit niet wenselijk is aangezien dit de onafhankelijkheid van de Raad ondermijnt.

Ook al mag de Raad niet als bijzondere curator optreden, toch komt het voor dat beide partijen in een zaak werkzaamheden verrichten. Uit de geanalyseerde jurisprudentie en de interviews met verschillende partijen blijkt dat dit in de praktijk (regelmatig) voorkomt. Daar waar rechters hier met name een meerwaarde in zien, zijn de medewerkers van de Raad en de bijzondere curatoren wat meer sceptisch. Over het algemeen stellen de geïnterviewden dat een goede afstemming wat betreft taken noodzakelijk is.

Hoofdstuk 6 Conclusies en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk wordt, aan de hand van de antwoorden op de deelvragen, een antwoord op de centrale vraag geformuleerd. De centrale vraag die aan dit onderzoeksrapport ten grondslag ligt, luidt: *'Op welke wijze dient de Raad voor de Kinderbescherming invulling te geven aan zijn adviserende taak ex art. 810 Rv, in die G&O-zaken, waarin tevens een bijzondere curator ex art. 1:250 BW wordt (of kan worden) benoemd?'*. In paragraaf 6.1 worden de conclusies uiteengezet. Paragraaf 6.2 bevat vervolgens de aanbevelingen voor de Raad voor de Kinderbescherming.

6.1 Conclusies

De belangen van een minderjarige kunnen op verschillende manieren aan de rechter kenbaar worden gemaakt. Enerzijds kan de minderjarige dat zelfstandig doen door zich informeel tot de rechtbank te wenden met een verzoek dat betrekking heeft op gezag, omgang, informatie/consultatie, dan wel door gebruik te maken van het hoorrecht of door inspraak te verlenen op het ouderschapsplan. Anderzijds kan de rechter – op verzoek van een belanghebbende of ambtshalve – een bijzondere curator benoemen ex art. 1:250 BW en/of de Raad voor de Kinderbescherming om advies vragen ex art. 810 Rv, indien de belangen van de minderjarige nog niet/niet voldoende belicht zijn.

De rechter kan slechts een bijzondere curator benoemen dan wel de Raad om advies vragen, indien dit in het belang van de minderjarige noodzakelijk is. Onderzocht is in welke gevallen de geïnterviewden het in het belang van het kind achten om een bijzondere curator te benoemen, dan wel de Raad voor de Kinderbescherming om advies te vragen. Uit de verschillende interviews is gebleken dat het in het belang van het kind wordt geacht om een van beide om advies te vragen indien er sprake is van een belangenstrijd tussen de ouders. Van voornoemde belangenstrijd is sprake indien ouders geen constructieve afspraken met elkaar kunnen maken, omdat zij slechts oog hebben voor hun eigen belangen waardoor zij lijnrecht tegenover elkaar staan en niet met elkaar kunnen communiceren. Hierdoor verliezen zij de werkelijke belangen van het kind uit het oog. Door deze strijd is het aannemelijk dat het kind in een knelpositie raakt, aangezien hij loyaal wil zijn aan beide ouders. Daar de rechter slechts een beslissing kan nemen op basis van de feiten en omstandigheden die uit de processtukken blijken en hetgeen ter zitting aan hem kenbaar wordt gemaakt door ouders en eventueel het kind, kan het noodzakelijk zijn om de Raad of een bijzondere curator om advies te vragen teneinde meer duidelijkheid te verkrijgen over het daadwerkelijke belang van het kind.

Welke instantie uiteindelijk gevraagd wordt om de rechter van advies te voorzien, hangt af van een aantal overwegingen. Uit het jurisprudentieonderzoek en de interviews met verschillende familie-, jeugd-, en kinderrechtters blijkt dat een bijzondere curator over het algemeen wordt benoemd, indien onduidelijk is hoe de minderjarige in het geschil staat. De bijzondere curator kan in dat geval een stem geven aan het kind en deze stem vertalen naar de ouders en de rechter. Indien nodig kan de bijzondere curator eveneens een procedure voor het kind starten en hem in rechte vertegenwoordigen. Bovendien wordt een bijzondere curator benoemd indien er snel duidelijkheid over het belang van de minderjarige dient te komen. Op het moment dat de rechter er – eventueel met hulp van de Raad op zitting – niet uitkomt, waardoor een onderzoek dient plaats te vinden maar enige snelheid geboden is, ligt benoeming van een bijzondere curator ook voor de hand. Immers, een raadsonderzoek duurt veel langer dan een onderzoek van de bijzondere curator. Mocht er echter een breder onderzoek naar bijvoorbeeld de opvoedingscontext of een mogelijke kinderbeschermingsmaatregel dienen plaats te vinden, ligt advisering van de Raad meer voor de hand. Voornoemde is afhankelijk van de aard en de ernst van de problematiek.

Indien er signalen zijn dat een kind in zijn ontwikkeling wordt bedreigd door de strijd van zijn ouders (en bijvoorbeeld door huiselijk geweld/seksueel misbruik), is een onderzoek door de Raad meer op zijn plaats dan een onderzoek door een bijzondere curator. Onderzoek door een bijzondere curator zou wel plaats kunnen vinden indien het kind zich louter in een loyaliteitsconflict richting zijn ouders bevindt.

Voorts is gebleken dat er een verschuiving gaande is, immers waar voorheen advocaten als bijzondere curator werden benoemd, worden in bepaalde rechtbanken in principe alleen nog maar gedragsdeskundigen benoemd. Bovendien worden rechters binnen de verschillende rechtbanken (o.a. door het Visiedocument Rechtspraak (echt)scheiding ouders met kinderen en pilots) gestimuleerd om veel vaker een bijzondere curator (gedragsdeskundige) te benoemen. Ook al stellen rechters dat de focus van beide onderzoeken anders ligt, toch kan het voorkomen dat de bijzondere curator in bepaalde gevallen om advies wordt gevraagd in plaats van de Raad voor de Kinderbescherming. Rechters moeten soms noodgedwongen een bijzondere curator benoemen op het moment dat er snel duidelijkheid dient te komen over het belang van het kind. De wachtlijsten bij de Raad zijn immers lang, waardoor een onderzoek veel tijd in beslag neemt. Om die reden kan er niet snel duidelijkheid worden gecreëerd. In bepaalde gevallen kan het dus voorkomen dat een bijzondere curator ‘ten onrechte’ wordt benoemd, omdat de Raad in principe het onderzoek had moeten uitvoeren.

Het kan eveneens voorkomen dat de Raad en een bijzondere curator in dezelfde zaak werkzaamheden verrichten. De bijzondere curator kan in een zaak dan specifiek de belangen van het kind behartigen/verwoorden en de Raad kan vervolgens een breder onderzoek doen naar de opvoedingskwaliteiten van de ouders (met in het verlengde eventueel een kinderschermingsonderzoek). De bijzondere curator kan immers meer specifiek het belang van het kind naar voren brengen, aangezien hij niet aan protocollen is gebonden. De Raad kan daarentegen slechts een brede onderzoeksvraag onderzoeken, vanwege zijn gebondenheid aan deze protocollen. Uit het onderzoek van de bijzondere curator komt dan bijvoorbeeld naar voren wat het kind wil en uit het raadsonderzoek komt naar voren wat het beste is voor het kind. Op het moment dat de Raad en een bijzondere curator gezamenlijk werkzaamheden verrichten, stellen de geïnterviewden dat het noodzakelijk is dat zij hun taken goed op elkaar afstemmen. Gebleken is dat er nog veel onduidelijkheid bij beide partijen heerst over de eventuele meerwaarde van een dergelijke samenwerking. Aangezien de meeste rechters deze meerwaarde wel degelijk zien, komen beide partijen er echter niet onderuit om met elkaar samen te werken.

6.2 Aanbevelingen

Zoals in de conclusies reeds naar voren is gekomen, moet de Raad ervoor waken dat een bijzondere curator wordt benoemd in plaats van de Raad, omdat de Raad niet snel genoeg duidelijkheid kan verschaffen over het belang van het kind. Daarvoor is het van belang dat de Raad kijkt of hij zijn wachtlijsten kan verkorten. Dit zou kunnen door de rechter ter zitting te adviseren om een bijzondere curator te benoemen indien een zaak nader onderzocht dient te worden, maar zich niet voldoende leent voor een raadsonderzoek. Mocht een rechter bijvoorbeeld advies wensen over een voorgenomen verhuizing van de hoofdverzorgende ouder met de kinderen, dan zou dit in de meeste gevallen prima kunnen worden onderzocht door een bijzondere curator, indien er geen ernstige complicerende factoren aanwezig zijn (o.a. psychische/psychiatrische problematiek of huiselijk geweld). Indien de bijzondere curator in dat soort gevallen in plaats van de Raad adviseert, houdt de Raad meer tijd over voor ‘kritieke zaken’ waarin een breder onderzoek naar de opvoedingsvaardigheden van de ouder(s) en/of een onderzoek naar een kinderschermingsmaatregel noodzakelijk is. Hierdoor wordt voorkomen dat een dergelijk ‘kritiek geval’ onterecht in handen komt van een bijzondere curator, omdat de duur van een raadsonderzoek niet kan worden afgewacht. Voordelen hiervan zijn een optimale samenwerking tussen de Raad en een bijzondere curator en een verkorte wachttijd. Een nadeel is echter dat de Raad bepaalde zaken uit handen moet geven.

Daarnaast valt het de afdeling Human Resource Management (hierna: HRM-afdeling) van de Raad voor de Kinderbescherming aan te bevelen om het personeelsbestand te vergroten. Indien er meer raadsonderzoekers, gedragsdeskundigen en juridisch deskundigen werkzaam zijn, kunnen er meer zaken behandeld worden waardoor de wachtlijsten korter worden. Hiertoe is klaarblijkelijk noodzaak, omdat de Raad regelmatig lange wachtlijsten heeft. Uiteraard dienen daartoe wel voldoende middelen beschikbaar te zijn. Dit dient dan ook door de afdeling HRM verder te worden onderzocht.

In die gevallen waarin de Raad gelijktijdig met de bijzondere curator in een zaak werkzaamheden moet verrichten, is het noodzakelijk dat partijen hun taken op elkaar afstemmen. Aangezien het belastend/verwarrend werkt voor het kind en zijn ouders om met beide partijen gelijksoortige gesprekken te voeren, is samenwerking noodzakelijk. Deze noodzaak wordt door de geïnterviewden uitdrukkelijk gesteld. Nadat een rechter heeft bepaald welke taak de bijzondere curator toekomt en welke taak de Raad toekomt, is het noodzakelijk dat beide partijen zich uitsluitend bezighouden met hun eigen taak en niet de taak van de ander op zich nemen. Wel kunnen zij afspraken maken over de wijze waarop zij met het kind in gesprek gaan. Daar waar de Raad bijvoorbeeld met het kind in gesprek gaat, zou een bijzondere curator een speltherapie met het kind kunnen uitvoeren of andersom. Op die manier hoeft het kind niet met beide instanties in gesprek. Daarnaast kunnen partijen overeenkomen dat de bijzondere curator met het kind spreekt. De Raad zou vervolgens de bijzondere curator als informant kunnen horen over het kind. Een daadwerkelijk kindgesprek is in dat geval niet noodzakelijk, omdat de bijzondere curator – in zijn rol als neutrale vertegenwoordiger van het kind – de Raad over de belangen van het kind informeert. Dit is echter afhankelijk van de situatie. Zodra het een zeer complexe situatie betreft, waarin de Raad onderzoek doet naar een kinderschermingsmaatregel en de bijzondere curator beziet of omgang met de vader mogelijk is, dan zal een kindgesprek met beide partijen naar alle waarschijnlijkheid niet voorkomen kunnen worden. In situaties waarin partijen elkaar aanvullen (zie situatie zoals in de alinea hieronder geschetst), is het horen van de bijzondere curator als informant wel een mogelijkheid.

Bovendien kan de bijzondere curator de Raad aanvullen. De Raad kan uitsluitend een bredere onderzoeksvraag onderzoeken, waardoor het voor de Raad niet mogelijk is om bijvoorbeeld enkel proefcontacten tussen een vader en zijn kind te beleggen op het moment dat onduidelijk is hoe het kind in de omgang met zijn vader reageert. De Raad kan in dat geval uitsluitend onderzoeken of een zorg- en contactregeling in het belang van het kind is. Verschillende rechters hebben immers benadrukt dat protocollair werken ervoor zorgt dat de Raad minder goed in staat is om maatwerk te leveren. Aangezien een bijzondere curator wel kan worden ingezet om enkel proefcontacten te beleggen, dan wel andersoortig maatwerk te leveren, kan de Raad hier gebruik van maken. Immers, uit het verslag van de bijzondere curator aan de rechter blijkt hoe het kind op zijn vader reageert. De Raad kan deze informatie (als belanghebbende) gebruiken in zijn onderzoek naar hoe een daadwerkelijke zorg- en contactregeling/omgangsregeling – al dan niet begeleid/onder toezicht – moet worden vormgegeven. In een dergelijk geval kan de bijzondere curator wel degelijk van toegevoegde waarde zijn voor de Raad, omdat de bijzondere curator het maatwerk kan leveren waartoe de Raad niet in staat is.

Tot slot is het belangrijk dat binnen de Raad duidelijk is dat de bijzondere curator niet bedoeld is als plaatsvervanger van de Raad, maar een andere rol vervult ten aanzien van de belangenbehartiging van het kind. Het is aanbevelingswaardig dat de Raad zijn medewerkers stimuleert om open te staan voor samenwerking. Geregeld vindt er een deskundigheidsoverleg plaats binnen de Raad. In een dergelijk overleg kunnen de raadsmedewerkers worden geïnformeerd over het instituut van de bijzondere curator. Het verdient aanbeveling dat de deskundigheidscommissie dit regelt. Bovendien is het aan te bevelen dat er hierover ook met andere locaties in gesprek wordt gegaan. Met name omdat bepaalde locaties reeds ervaren zijn in de samenwerking met bijzondere curatoren (o.a. locatie Den Haag).

Bronnenlijst

Elektronische bronnen

www.kinderbescherming.nl, geraadpleegd op 18 april 2018.

www.statline.cbs.nl, geraadpleegd op 12 februari 2018.

Jurisprudentie

Hoge Raad

HR 24 januari 2003, ECLI:NL:HR:2003:AF0204.

HR 4 februari 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR4850.

HR 4 april 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC2241.

HR 23 november 2012, ECLI:NL:HR:2012:BY3968.

HR 1 februari 2013, ECLI:NL:HR:2013:BZ0245.

HR 3 mei 2013, ECLI:NL:HR:2013:BY4107.

HR 1 november 2013, ECLI:NL:HR:2013:1084.

HR 5 december 2014, ECLI:NL:HR:2014:3535.

HR 29 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1409.

Gerechtshof

Hof Amsterdam 9 februari 2010, ECLI:NL:GHAMS:2010:BL5778.

Hof Arnhem-Leeuwarden 24 mei 2016, ECLI:NL:GHARL:2016:4005.

Hof Arnhem-Leeuwarden 12 januari 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:189.

Hof Arnhem-Leeuwarden 31 januari 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:686.

Hof 's-Hertogenbosch 16 februari 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:548.

Hof 's-Hertogenbosch 2 maart 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:851.

Hof Den Haag 15 maart 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:2311.

Hof 's-Hertogenbosch 16 maart 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:1032.

Hof 's-Hertogenbosch 30 maart 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:1382.

Hof Arnhem-Leeuwarden 13 april 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:3246.

Hof 's-Hertogenbosch 20 april 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:1769.

Hof Amsterdam 25 april 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:1602.

Hof Arnhem-Leeuwarden 4 mei 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:3846.

Hof 's-Hertogenbosch 4 mei 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:1923.

Hof Arnhem-Leeuwarden 8 juni 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:4855.

Hof 's-Hertogenbosch 6 juli 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3062.

Hof Arnhem-Leeuwarden 11 juli 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:5980.

Hof 's-Hertogenbosch 20 juli 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:5175.

Hof Amsterdam 8 augustus 2017, ECLI:NL:GHAMS:2017:3239.

Hof Arnhem-Leeuwarden 10 augustus 2017, ECLI:NL:GHARL:2017:6983.

Hof 's-Hertogenbosch 10 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3561.

Hof 's-Hertogenbosch 10 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3571.

Hof 's-Hertogenbosch 18 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3646.

Hof 's-Hertogenbosch 31 augustus 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:3784.

Hof Den Haag 6 september 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:2795.

Hof 's-Hertogenbosch 21 september 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:4087.

Hof 's-Hertogenbosch 5 oktober 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:4266.

Hof 's-Hertogenbosch 26 oktober 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:4647.

Hof 's-Hertogenbosch 9 november 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:4821.

Hof 's-Hertogenbosch 23 november 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:5110.

Hof 's-Hertogenbosch 14 december 2017, ECLI:NL:GHSHE:2017:5529.

Hof Den Haag 17 januari 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:318.

Hof 's-Hertogenbosch 18 januari 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:163.

Hof 's-Hertogenbosch 1 februari 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:356.

Hof 's-Hertogenbosch 8 februari 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:528.

Hof 's-Hertogenbosch 1 maart 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:857.

Hof 's-Hertogenbosch 15 maart 2018, ECLI:NL:GHSHE:2018:1145.

Rechtbank

Rechtbank Amsterdam 1 februari 2017, ECLI:NL:RBAMS:2017:524.

Rechtbank Gelderland 5 december 2017, ECLI:NL:RBGEL:2017:6912.

Rechtbank Limburg 15 maart 2017, ECLI:NL:RBLIM:2017:2744.

Rechtbank Midden-Nederland 26 april 2017, ECLI:NL:RBMNE:2017:2102.

Rechtbank Noord-Holland 28 juni 2017, ECLI:NL:RBNHO:2017:5391.

Kamerstukken

Kamerstukken II 1991/92, 22 487, nr. 3.

Kamerstukken II 1992/93, 23 012, nr. 3.

Kamerstukken II 2003/04, 29 200 VI, nr. 116.

Kamerstukken II 2004/05, 30 145, nr. 3.

Kamerstukken II 2006/07, 30 145, nr. 6.

Kamerstukken II 2012/13, 31 753, nr. 56.

Kamerstukken II 2016/17, 33 836, nr.19.

Literatuur

Van Arendonk 2016

H.P.A.M. van Arendonk, *Bijzondere Curator, achtergrond, opleiding en kwaliteit*, Utrecht: 2016.

Van der Bijl, Van Dongen & Vreeburg-Van der Laan 2012

N. van der Bijl, M.E. van Dongen & E.J.M. Vreeburg-Van der Laan, *De bijzondere curator, een lot uit de loterij? Adviesrapport over waarborging van de stem en de belangen van kinderen in de praktijk*, 2012.

Bruning, Liefwaard en Vlaardingerbroek 2016

M. Bruning, T. Liefwaard en P. Vlaardingerbroek, *Jeugdrecht en jeugdhulp*, Amsterdam: Reed Business 2016.

Raad voor de Kinderbescherming, Aanpak 'vechtscheidingen' binnen de Raad voor de Kinderbescherming 2013

Raad voor de Kinderbescherming, *Aanpak 'vechtscheidingen' binnen de Raad voor de Kinderbescherming* 2013.

Raad voor de Kinderbescherming, Handleiding Methode raadsonderzoek G&O 2011

Raad voor de Kinderbescherming, *Handleiding Methode raadsonderzoek G&O* 2011.

Raad voor de Kinderbescherming, Het kwaliteitskader van de Raad voor de Kinderbescherming 2016

Raad voor de Kinderbescherming, *Het kwaliteitskader van de Raad voor de Kinderbescherming* 2016.

Raad voor de Kinderbescherming, Instroomontwikkeling 2016

Raad voor de Kinderbescherming, *Instroomontwikkeling* 2016.

Raad voor de Kinderbescherming, Interne klachtenregeling van de Raad voor de Kinderbescherming 2017

Raad voor de Kinderbescherming, *Interne klachtenregeling van de Raad voor de Kinderbescherming* 2017.

Raad voor de Kinderbescherming, Protocol Gezag en omgang na scheiding 2016
Raad voor de Kinderbescherming, *Protocol Gezag en omgang na scheiding*, 2016.

Raad voor de Kinderbescherming, Uitgangspunten Methode raadsonderzoek G&O 2016
Raad voor de Kinderbescherming, *Uitgangspunten Methode raadsonderzoek G&O* 2016.

Raad voor de Kinderbescherming, Werkprocesbeschrijving onderzoek G&O 2013
Raad voor de Kinderbescherming, *Werkprocesbeschrijving onderzoek G&O* 2013.

Rechtspraak, Visiedocument Rechtspraak (echt)scheiding ouders met kinderen 2016
Rechtspraak, *Visiedocument Rechtspraak (echt)scheiding ouders met kinderen* 2016.

Rechtspraak, Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW 2014
Rechtspraak, *Werkproces benoeming bijzondere curator o.g.v. art. 1:250 BW*, 2014.

Medling Academy, Beroepscode bijzondere curator in Jeugdzaken 2016
Medling Academy, *Beroepscode bijzondere curator in Jeugdzaken* 2016.

Medling Academy, Profiel bijzondere curator in Jeugdzaken 2016
Medling Academy, *Profiel bijzondere curator in Jeugdzaken* 2016.

Nauta 2015
R.Y. Nauta, *T&C Rv*, 2015.

Smits e.a. 2017
V. Smits, L. Groenhuijsen, M. Rietbergen en P. Vlaardingerbroek, *De bijzondere curator stem voor het kind in het recht*, Amsterdam: Uitgeverij SWP 2017.

Valenkamp, Sondorp en Van Montfoort 2016
Valenkamp, Sondorp en Van Montfoort, *Pilot bijzondere curator/gedragsdeskundige in de rechtbank Zeeland-West-Brabant, locatie Breda. Het belang van het kind in complexe scheidingen*, Den Haag: 2016.

Vlaardingerbroek e.a. 2014
P. Vlaardingerbroek, K. Blankman, A.P. van der Linden, E.C.C. Punselie en W.M. Schrama, *Het hedendaagse personen- en familierecht*, Deventer: Kluwer 2014.

Tijdschriftartikelen

Heida, EB 2017/68
S. Heida, 'Echtscheidingen en vechtscheidingen', *EB* 2017/68.

Jansen, NJB 2016/1563
N.A.W.E. Jansen, 'De eigen(aardige) procesbevoegdheid van de minderjarige', *NJB* 2016/1563, afl. 30.

Mink, EB 2012/41
E.A. Mink, 'De procespositie van de minderjarige in de civiele procedure', *EB* 2012/41, afl. 6.

Pieters, FJR 2017/38
I.J. Pieters, 'De groeistuipen van de bijzondere curator', *FJR* 2017/38.

Wet- en regelgeving

Burgerlijk Wetboek 1

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Organisatiebesluit Raad voor de Kinderbescherming 2015

Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering